Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

1925 чылда үндезилеттинген

ШЫН

СЭКП ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ,
АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ СОВЕДИНИҢ ОРГАНЫ

1955
МАЙ
20
ПЯТНИЦА
№ 102 (3296)

Өртээ 20 коп.

БӨГҮНГҮ СОЛУНДА:

Күрүнениң чаа чээшкининге бижидилге (1 арын).

«Шын» солуннуң редакциязынга байырлыг телеграммалар (1 арын).

«Улустар аразынга тайбыңны быжыглаары дээш делегейниң Сталинчы шаңналдарының талазы-биле комитетте.

Француз хөй-ниити ажылдакчызы Ален Ле Леапка делегейниң Сталинчы шаңналын тывысканы (1 арын).

Үлетпүр ажылдакчыларының Кремльде Бүгү-эвилел чөвүлел хуралы (2 арын).

А. Кара.—Партия хуралдарының кижизидикчи ролюн бедидер (2 арын).

Т. Кызыл-оол.—Библиотека эргелекчизи Галина Спиридонова (2 арын).

Солуннуң номчукчулары чугаалап тур (3 арын).

«Шынның» үжен чыл оюу (3 арын).

Н. Верзилов. — Уралда ыыш белеткелдериниң дептилгелиг чаа методтары (4 арын).

Варшава чөвүлел хуралының түңнелдериниң дугайында даштыкы парлалганың бижип турары (4 арын).

Профэвилелдериниң Бүгү-делегей Федерациязының күүсекчи бюрозунуң сессиязы (4 арын).

ҮЖЕН ЧЫЛ

Бөгүн СЭКП Тыва область болгаш Кызыл хоорай комитеттеринин, ажылчы чоннар депутаттарының область болгаш хоорай Советтериниң органы «Шын» солуннуң 30 чыл оюу.

«Шын» солун болза, тыва улустуң төрээн дылынга эң-не баштай организастатынган парлалга органы болур. Ол, бодунуң тургустунуп келгениниң 30 чылдарының дургузунда Тываның ажылчы чоннарын пролетаржы интернационализмниң ёзузунга, улустарның акы-дунма найыралынга кижизидер талазы-биле херекке канчаар-даа дажок улуг рольду ойнаан.

«Шын» солун Тыва Арат Республикага национал бижиктиң чогаатынып үнгениниң соонда улуг алдарлыг солун болуп нептерээн болгаш оон бээр Тываның ажылчы чоннарының ниитизи-биле сонуурган номчуур солуну болу берген.

«Шын» солун бодунуң тургустунганының баштайгы хүннеринден эгелээш-ле большевиктиг «Правда» солуннуң үлегерин ёзугаар ажылдап, Тываның улус ажыл-агыйының болгаш культуразының чечектелииишкинин дээш чүткүлдүг демисежип, социалистиг чарыштың мурнакчыларының инициативазын изиг күзелдиг-биле деткип, чаа, мурнакчы, бурунгаар дептилгелиг чүүл дээш демисежип келген. Ол болза, ажылчы чоннарны чогаадыкчы болгаш тургузукчу ажылче мобилизастаар талазы-биле областың партия организациязының чидиг болгаш күштүг чепсээ болу берген.

Тываның хөгжүлдезин феодализмниң оруунче катап киир тыртарын оралдажып турган феодал-теократтыг идегеттерге болгаш буржуаз националистерге удур кадыг-дошкун аңгы демиселиниң чылдарында «Шын» солун улуг рольду ойнаан. Ол болза, баштай революстуг, а оон соонда Коммунистиг партия организациязының органы болуп, Тывага феодалдарны, ламаларны болгаш буржуаз националистерни чылча шаварынга, ажылчы чоннарның ортузунга марксизм-ленинизмни болгаш эртем пропагандазын нептередиринге дузалаан. Немец-фашистиг эжелекчилерге удур совет улустуң Ада-чурттуң Улуг дайынының чылдарында Тываның ажылчы чоннарын күчүлүг Совет Эвилелинге бердинген кылдыр кижизидер талазы-биле бо солун база улуг рольдуг болган.

1944 чылда Тываны Россий Федерациязының автономнуг облазы эргелиг кылдыр Совет Эвилелиниң составынга хүлээп алганы тыва улустуң төөгүзүнге улуг эргилделиг үе болган. Ол төөгүлүг болуушкуннуң белеткелинге «Шын» улуг рольду ойнаан база чаа, совет үеде ажылдаар болгаш чурттаар аас-кежиктиң дугайында пропаганданы Тываның ажылчы чоннарының ортузунга калбарткан.

Совет Эвилелиниң составынга Тываның каттыжып киргенинден бээр «Шын» солун болза, бистиң чуртувуста социалистиг тургузуушкуннуң байлак дуржулгазын соксаал чокка пропагандалавышаан, бодунуң арыннарынга социалистиг көдээ ажыл-агыйның — колхоз тургузуунуң артык чоруунуң дугайын үргүлчү чугаалап келген.

Дайын соолгунде чылдарда солун бодунуң хүндүлүг хүлээлгезин күүседип, улус ажыл-агыйының хөгжүлдезиниң пландарын чедиишкиниг күүседиринче ажылчы чоннарны мобилизастажып турар.

Ол бүгү хүлээлгелерни солун бодунуң ажылчын болгаш көдээ корреспондентилериниң, бүгү-ле авторлар активиниң дузаламчызы-биле, СЭКП обкомунуң удурткалгазы-биле чедиишкиниг күүседип келген. Үжен чылдың дургузунда «Шын» 3295 катап үнген. Ооң тиражы чыл бүрүде өзүп турар. Солун амгы үеде 400 ажыг ажылчын болгаш көдээ корреспондентилерлиг. Оларның аразында эң-не идепкейлиг бижикчилер — эштер М. М. Бакчевников, С. Б. Сыраг-оол, С. А. Тушков, М. Б. Кава-Сарыг, К. Бора-Кеже, А. К. Баталов, М. К. Өлзей-оол, С. Ч. Седип, К. О. Нурзат оларның болгаш оон-даа өскелериниң аттары солуннуң номчукчуларынга билдингир апарган. Редакцияга хүн-бүрүде кээп турар чагааларның саны сөөлгү чылдарда улам өскен. Ай санында келген чагааларның 60—70 хуузу парлатынып турар. Солуннуң хүн-бүрүде парлап үндүрер тиражы амгы үеде ортумаа-биле 6000 кезекке четкен.

Ынчалза-даа чедиишкиннерге оожургавайн, чайгылыш чокка бурунгаарлаарын, коммунизм тургузуушкуну дээш демиселге парлалганың ролюн бедидерин партия парлалга ажылдакчыларындан негеп турар. Солун чүгле коллективтиг пропагандист, коллективтиг агитатор эвес, харын база коллективтиг организатор болур деп В. И. Ленин бисти өөреткен.

Ол айтышкыннарны удурткалга болдурбушаан, бистиң «Шын» солунувус, ооң редакция коллективи болгаш бүгү корреспондентилери марксизм-ленинизмниң идеяларын пропагандалаарынга, ажылчы чоннарны амыдыралчы совет патриотизмге кижизидеринге, оларны Тыва автономнуг областың ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунунуң сорулгаларын шиитпирлээринче мобилизастаарынга улам улуг чедиишкиннерлиг болур дээш чүткүлдүг ажылдаар ужурлуг.

«Шынның» 30 чыл оюн таварыштыр редакция коллективи төп болгаш түс-түс республикаларда, областарда, районнарда солуннар редакцияларындан, партия, совет, хөй-нийти органнарындан 20 ажыг байырлыг телеграммаларны алган. Ману холбаштыр солун бодунуң бижикчилериниң болгаш номчукчуларының элээн хөй чагааларын база алган. Байырлыг телеграммалар болгаш чагаалар чорутбулаан коллективтер база түс-түс кижилер «Шын» солуннуң моон соңгаар улам эки ажылдаарын күзеп турар. Ол күзелдерни болгаш чагыгларны «Шынның» редакция коллективи амыдыралга боттандырар дээш моон соңгаар-даа улам күжениишкиниг ажылдаар.

СЭКП ТК-ның январь Пленумунуң база ССРЭ-ниң Дээди Совединиң ийиги сессиязының төөгүлүг шиитпирлерин ажылчы чоннарның калбак массаларынга хүн-бүрү тайылбырлавышаан, тургустунган сорулгаларны чедиишкиниг күүседиринче хоорайның болгаш көдээниң бүгү ажыл-иштчилерин мобилизастаар талазы-биле областың партия, совет органнарының ажылынга улуг дузаламчыны «Шын» солун көргүзер.

Солун болза, улус ажыл-агыйының болгаш культура тургузуушкунунуң бүгү адырларында күш-ажылдың мурнакчы методтарын деткиир болгаш нептередир, бистиң бурунгаар шимчээшкинивисти шаптыктаар чүүлдерге удур шиитпирлиг демисежир.

«Шын» солуннуң ажылының деңнели партияның амгы негелделерин ам-даа четче хандырбайн турарын миннир херек. Ажыл-агый, культура тургузуушкунунга партия, совет организацияларының удурткалгазының талазы-биле ажыл-чорудулгалар солуннуң арыннарында четпес чырытынып турар. Үлетпүр, көдээ ажыл-агый бүдүрүлгелериниң, албан черлериниң ажылының чамдык айтырыгларын ажыл-херекти хандыр билбези-биле, эрентей байдалдыг бижип турар фактылар бар. Солуннуң арыннарын дамчыштыр бот-шүгүмчүлел, ылаңгыя адаандан шүгүмчүлелдер ам-даа кошкак үнүп турар. Очерктер, фельетоннар болгаш өске-даа жанрлар эвээш парлатынып келген. Ол болгаш өске-даа ындыг янзылыг четпестерни узуткаар талазы-биле бүгү-ле хемчеглерни редакция коллективи ап чорудар ужурлуг.

Совет кижилерниң медерелдиг чоруун, политиктиг серемчилелин бедидер дугайында сагыш салып, кижилерниң медерелинде капитализмниң артышкыннарынга удур, чалгаалар болгаш оорлар, самчыгдакчыларга удур, бюрократтарга болгаш шүгүмчүлел кызыкчыларынга удур, хулиганнарга болгаш спекулянтыларга удур, совет моральдың нормаларын үреэрлерге удур шиитпирлиг демиселди чорудары — бистиң чугула сорулгавыс.

Масса-биле быжыг харылзаа, редакция ажылынга авторларның калбак активин хандылары — солуннуң ажылының чедиишкиннериниң үндезини болур. Областың партия организациязының удурткалгазы-биле «Шын» солун бодунуң ажылынга улуг дуржулганы мөөңнеп алган. Солун бодунуң ол дуржулгазын ажыглап база хөгжүтпүшаан, четпестерни шиитпирлиишиле чайладып, масса-биле харылзааны быжыглап тургаш, коммунистиг парлалганың дугайында партийжи айтышкыннарны улам-на чедиишкиниг күүседип шыдаар.

◆

Күрүнениң чаа чээшкининге бижидилге

ЧАА-ХӨЛ (Телефон-биле). ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң чаа күрүне чээшкинин үндүрер дугайында Совет чазактың доктаалын Чаа-Хөл районнуң ажылчы чоннары патриотчу улуг көдүрлүүшкүн-биле утказаннар. Чээшкинни тарадыр дугайында медээни радио дамчыдары билек-ле район төвүнүң ажылчы чоннарының коллективтериниң болгаш колхозтарның бригадаларының аайы-биле митингилер болган. Бижидиишкинге ажылчы чоннар бүрүнү-биле хаара туттунган. Майның 18-ке чедир район бижидиишкин талазы-биле бодунга бердинген контроль санны 101 хуу күүсеткен.

Чаа чээшкинниң облигацияларын тарадыр талазы-биле Кара-Тал, Ак-Туруг сумуу Советтери (даргалары эштер Доржу болгаш Даваа) районда эң мурнакчы болганнар. Кара-Талда «Тиилелге» көдээ ажыл-агый артелиниң колхозчулары чээшкин тарадылгазының баштайгы ийи хүнүнүң дургузунда 30 муң рубльдиң облигацияларын. Ак-Туруг сумузунуң ажылчы чоннары үш хүн иштинде 50 муң рубльдиң облигацияларын туда садып алганнар. «Тиилелге» колхозта чылгычы эш Балган 1500 рубльдиң, хойжу эш Сердип 1300 рубльдиң, инек кадарчызы эш Янмаа — 800 рубльдиң облигацияларын, Молотов аттыг колхозта эш Минчит-оол 1350, эш Улуг-Хува 1200 рубльдиң облигацияларын туда садып алган.

ŞЬN
ŞЬN
ŞЬN
ŞЬN
ТЫВА АРАТТЫҢ ŞЬN
ШЫН
ИНФОРМАСТЫГ ДЫННАДЫГ

„Шын“ солуннуң редакциязынга

СЭКП Тыва обкому болгаш облкүүском «Шын» солуннуң 30 чыл болган хүнүн таварыштыр ооң ажылдакчыларының коллективинге, номчукчуларынга база ажылчын болгаш көдээ корреспондентилеринге изиг байырын чедирип тур.

Бистиң чуртувуста коммунистиг тургузуушкуннуң кайгамчык улуг программазын боттандырып, бистиң Төрээн чуртувустуң ажылчы чоннары Коммунистиг партияның удурткалгазы-биле бешки беш чылдың планының күүселдезин хуусаа бетинде доозуп, аар үлетпүрнүң улам ыңайгы хөгжүлдезин боттандырып, көдээ ажыл-агыйны күштүг көдүрер дугайында СЭКП ТК-ның январь Пленумунуң шиитпирлери-биле салдынган төөгүлүг сорулгаларны хуусаа бетинде күүседири дээш демиселди чорудуп турар амгы үеде парлалганың, ооң иштинде «Шын» солуннуң организакчы болгаш кижизидикчи ролю онза улуг ужур-дузалыг болуп бар чыдар.

Солун болза, бистиң областа бар болуп турар четпестерни дидим, идепкейлиг шүгүмчүлеп, социалистиг чарыштың чалбыыштыг индири болуп, совет кижилерниң—бүдүрүлге мурнакчыларының маадырлыг күш-ажылын көргүзүп, бүдүрүлгелерде, колхозтарда, совхозтарда, МТС-терде, эртемниг албан черлеринде хүн-бүрү төрүттүнүп турар бүгү-ле чаа болгаш үнелиг чүүлдерни пропагандалап, тыва улустуң национал хевирлиг, социалистиг утка-шынарлыг культуразының улам ыңайгы хөгжүлдезинге идиг бээр ужурлуг.

«Шын» солун совет парлалганың кайгамчыктыг үлегер-чижектеринден чүткүлдүг өөренип, ажылчыннар-биле, колхозчулар-биле, интеллигенция-биле, ажылчы чоннарның эң калбак массалары-биле харылзааны хүн-бүрү калбартып, быжыглавышаан, моон соңгаар-даа совет кижилерниң хөй талалыг тургузукчу амыдыралын болгаш күш-ажылын бодунуң арыннарынга улам долдур болгаш тода көргүзүп, улустарның бузулбас акы-дуңмалышкы найыралының бедилерин быжыглап, Совет Тываның ажылчы чоннарын социалистиг Төрээн чуртка, алдарлыг Коммунистиг партияга, коммунизмниң улуг хереэнге кызыгаар чок ынакшылдың болгаш бердиниишкинниң ёзузунга кижизитпишаан, марксизм-ленинизмниң өлүм чок өөредиин пропагандалаар дээрзинге СЭКП обкому болгаш облкүүском бүзүрелин илергейлеп тур.

СЭКП ТЫВА ОБКОМУ.

АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ СОВЕДИНИҢ КҮҮСЕКЧИ КОМИТЕДИ.

1955 чылдың май 18.
Кызыл хоорай.

БАЙЫРЛЫГ ТЕЛЕГРАММАЛАР

«Шын» солуннуң 30 чыл болганын холбаштыр моон дараазында черлерден байыр чедирген телеграммалар келген:

«Известия» солуннуң редакциязындан (Москва).

«Заря Востока» солуннуң редколлегиязындан (Тбилиси).

«Звезда» солуннуң редакциязындан (Минск).

«Совет Туркменистан» солуннуң редакциязындан (Ашхабад).

«Кызыл Кыргызстан» солуннуң редакциязындан (Фрунзе).

«Кзыл Узбекистан» солуннуң редакциязындан (Ташкент).

«Коммунист» солунунуң редакциязының коллективинден (Баку).

«Советская Эстония» солуннуң редакциязындан (Таллин).

«Советская Башкирия» солуннуң редакциязындан (Уфа).

«Восточная Сибирская правда» солуннуң редакциязындан (Иркутск).

«Кыым» солунунуң редакциязындан (Якутск).

«Социалистическая Якутия» солуннуң редакциязындан (Якутск).

ВЛКСМ-ниң Тыва обкомундан.

ССРЭ-ниң Чогаалчылар эвилелиниң тыва салбырындан.

«Тувинская правда» солуннуң редакциязының коллективинден.

Тываның **ном үндүрер чериниң** коллективинден.

«Сылдысчыгаш» солуннуң редакциязындан.

Радиоинформация килдизиниң коллективинден.

«Ленинчи оруң» солуннуң редакциязының коллективинден (Чадаана).

„УЛУСТАР АРАЗЫНГА ТАЙБЫҢНЫ БЫЖЫГЛААРЫ ДЭЭШ“ ДЕЛЕГЕЙНИҢ СТАЛИНЧЫ ШАҢНАЛДАРЫНЫҢ ТАЛАЗЫ-БИЛЕ КОМИТЕТТЕ

Француз хөй-нийти ажылдакчызы Ален Ле Леапка делегейниң Сталинчы шаңналын тывысканы

Май 14-те Кремльге Свердловский залга делегейниң Сталинчы шаңналын Францияның Күш-ажылдың Бүгү-нийти конфедерациязының чиңгине секретары Ален Ле Леапка тывыскан.

Шаңнал тывысыышкыны найысылалдың профэвилел активи, тайбың камгалалының совет комитединиң кежигүннери, өске-даа хөй-нийти организацияларының төлээлекчилери олуржуп турунда болган. Профэвилелдериниң Бүгү-делегей федерациязының күүсекчи комитединиң ам үеде Москвада болуп турар сессиязының киржикчилери база залга олуруп турганнар.

Делегейниң Сталинчы шаңналының лауреады Ален Ле Леап, делегейниң Сталинчы шаңналдарының талазы-биле комитеттиң даргазы академик Скобельцын, Профэвилелдериниң Бүгү-делегей федерациязының чиңгине секретары Луи Сайян, Профэвилелдериниң Бүгү-кыдат федерациязының секретары Лю Цзы-цзю, Профэвилелдериниң Бүгү-индий конгрезиниң чиңгине секретары, Профэвилелдериниң Бүгү-делегей федерациязының оралакчы даргазы С. А. Данге, немец хостуг профэвилелдерниң каттыжыышкынының даргазы, Профэвилелдериниң Бүгү-делегей федерациязының оралакчы даргазы Герберт Варнке, Кубаның ажылчы чоннар конфедерациязының чиңгине секретары, Профэвилелдериниң Бүгү-делегей федерациязының оралакчы даргазы Ласаро Пенья болгаш делегейниң ажылчын шимчээшкининиң өске-даа ажылдакчылары президиумга кестүп келирге, чыылганнар изиг адыш часкаашкыны-биле уткаан.

Академик Скобельцын байырлалды ажытпышаан, бо болуушкуннуң онза алдарлыын—тайбыңның Сталинчы шаңназын ажылчын аңгының төлээлекчизинге тывысып турарын чугулалап айыткан.

Академик Скобельцын тайбыңның Сталинчы шаңналының лауреадының дипломун болгаш алдын медалын Ален Ле Леапка тывысып турунда, француз ажылчын аңгының шылгарангай төлээлекчизи болур ол кижиге олурушканнар харугда көдүрлүүшкүн-биле байыр чедирип турган.

ВЦСПС-тиң даргазының оралакчызы эш Л. Н. Соловьев, Тайбың камгалалының Совет комитединиң даргазының оралакчызы профессор З. А. Лебедева олар Ален Ле Леапка изиг байыр чедирип чүве чугаалааннар. Москваның ажылчы чоннарының мурнундан Москва — Сортировочная станцияның улуг машинизи В. Г. Блаженов чүве чугаалааш, француз ажылчыннарга оларның совет эштеринден акы-дуңманың байырын дамчыдарын Ален Ле Леаптан дилээн.

Индирде Профэвилелдерниң Бүгү-делегей федерациязының чиңгине секретары Луи Сайян. Ажылчын шимчээшкининиң хүрээлеңинге лауреаттың хөй чылдарда ажыл-чорудулгазын, ооң ниитиге билдингир бөдүүн чоруун, ажылчы чоннарның экономиктиг болгаш политиктиг эрге-ажыктары дээш демиселге кезээде белен болуп, ооң эртип келген оруун Луи Сайян чылыг сөстер-биле характерлээн. Боттарының чурттарының ажылчын аңгызының мурнундан Лю Цзы-Цзю, С. А. Данге, Г. Варнке, Ласаро Пенья олар база лауреатка байыр чедиргеннер.

Ален Ле Леапка Сталинчы шаңналды тывысырының ёзулалы тайбың, демократия, социализм дээш демисежип турар ажылчын аңгының бүгү делегей сагыш сеткил каттыштырыышкынының көдүрлүүшкүннүг көргүзүү болган.

Ален Ле Леап көдүрлүүшкүннүг изиг уткуушкун болуп турунда харыы чугаа чугаалаан, ону олурушканнар кичээнгейлиг дыңнаан.

(СЭТА).

Немец улуг шүлүкчү Ф. Шиллерниң хүнүн Москвага демдеглээни

Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң Кыйгырыы ёзугаар Совет Эвилелиниң ажылчы чоннары болгаш дептилгелиг бүгү кижи төрелгетен немец улустуң улуг оглу Фридрих Шиллерниң мөчээнинден бээр чүс бежен чыл болганын демдеглеп турар. Москвага шүлүкчүнүң тураскаалынга таварыштыр байырлыг кежээ болган. Тайбың камгалалының совет комитеди, ССРЭ-ниң чогаалчылар Эвилелиниң баштаар чери, даштыкы-биле культурлуг харылзааның Бүгү-эвилел ниитилели, ССРЭ-ниң Эртемнер академиязы кежээни тургускан. Эвилелдер Бажыңының Колонналыг залынга совет культураның ажылдакчылары, Москваның бүдүрүлгелериниң ажылчыннары, студент аныяктар—бүдүн чартык муң ажыг кижи чыылган. Олурушканнарның аразында Герман Демократтыг Республиканың ССРЭ-де элчин чериниң төлээлекчизи В. Бенке, Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң кежигүнү, тайбың дээш демиселчилерниң барыын-герман комитединиң даргазы Эрвин Эккерт.

Колонналыг залдың сценазының ханызында дириг чечектер-биле хүрээлеттинген Фридрих Шиллерниң улуг чуруу.

Тайбың камгалалының совет комитединиң даргазы Н. С. Тихонов кежээни ажытпышаан, Фридрих Шиллерниң өлүм чок чогаалының төөгүлүг ужур-дузазын, кижи төрелгетенниң аас-кежиктиг келир үезинге сиңниккен оон поэзиязының кижизиг көдүрлүүшкүнүн демдеглээн.

— Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлели улустарның эвилели дээш, хосталга болгаш хамаарышпас чорук дээш демиселди чорудуп турган болгаш ам-даа чорудуп турар ак-сеткилдиг бүгү кижилерге делгереңгейи-биле сураглыг, маадырлыг болгаш чүткүлдүг характерлерниң чогаадыкчы улуг үлегержилерниң ады кылдыр Шиллерниң адын адаан деп Н. С. Тиханов чугаалаан. Ынчангаштың Берлинге болгаш Москвага, Пекинге болгаш Парижке шиллерже хүннер бистиң улустар аразының чаңгыс-эвиниң байырлалы, делегей культуразының байырлалы болуп турар.

Мынчангаш немец улус чөптүг чорук дээш, герман улустуң хосталгазы дээш демиселдиң чырыткылыг болгаш күштүг үлегержизин дайзыннарның талазындан бүгү халдаашкыннардан камгалап турар-дыр. Делегейниң бүгү улустары бөгүн Фридрих Шиллерни ынакшылдыы-биле сактып турар.

Фридрих Шиллерниң амыдыралының болгаш чогаалының дугайында литература шинчилекчизи Н. Н. Вильмонт илеткел кылган, шүлүкчү П. Антокольский Шиллерниң литература талазы-биле Совет Эвилелинде сураглыг болуп турар дугайында дыңнадыг кылган.

Байырлыг хурал соонда концерт болган, аңаа Фридрих Шиллерниң чогаалдарындан үзүндүлерни күүсеткен.

(СЭТА).

◆

Партияның болгаш чазактың кыйгырыы-биле—колхозтарже

МИНСК. Көдээге ажылдаар күзелин илереткен партия болгаш совет удуртур ажылдакчылардан, көдээ ажыл агыйның тускай эртемниглеринден, инженерлеринден, ажылчыннардан үш муң хире билдириишкиннер Белоруссияның партия организацияларында кирген.

Колхозтарның удуртур ажылынче чүс-чүс эки-турачыларны сүмелээн. Оларның иштинде — Минскиниң станок тудуушкунунуң Киров аттыг заводунуң директорунуң оралакчызы эш Любич, партияның Молодечный обкомунуң инструктору эш Нарейко, Минскиниң трактор заводунуң инженери эш Верховская, ол-ла заводтуң цех начальниги эш Зданюк, көдээ ажыл агыйның Могилев область эргелелиниң начальниги эш Шароваров, Малорит райкүүскомунуң даргазы эш Еременко болгаш өскелер. Ам олар Минскиде болгаш республиканың төптеринде организастатынган үш неделяның курстарында белеткелди эрттип турар.

* * *

ЯРОСЛАВЛЬ. Областың организациялары колхозтарга удуртур ажылче бөлүк эштерни сүмелээн. Оларның аразында партия обкомунуң көдээ ажыл-агый килдизиниң эргелекчизиниң оралакчызы эш Синников, облплан даргазының оралакчызы эш Гореликов, машина тудуушкунунуң «Кызыл Маяк» заводунуң бастырылга цехиниң начальниги эш Герасимов болгаш өскелер.

* * *

ФРУНЗЕ. Колхозтарга кадрлар белеткээриниң талазы-биле үш неделялыг курстар ында ажылдап эгелээн. Ында көдээге барып ажылдаары-биле сүмелээн 120 кижи өөренип турар. Курстарның дыңнакчыларының аразында—Киргизияда башкының заочный институдунуң марксизм-ленинизм кафедразының эргелекчизи эш Дядюченко, Ново-Троицкиниң чигир заводунуң директору эш Смаилов, көдээ ажыл-агый эртемнериниң кандидады эш Сайдахматов болгаш өскелер.

(СЭТА).

Үлетпүр ажылдакчыларының Кремльде Бүгү-эвилел чөвүлел хуралы

Май 16-ның кежээки хуралынга «Карагандауголь» комбинаттың № 26 шахтазының хөмүр даш комбайнының машинизи эш **Абросимов** баштай санал берген.

Шахтаның дагжылары хөмүр даш тывыжын чыл тудум канчаар көвүдедип турарының дугайын ол чугаалаан. Шахта 1954 чылда пландан ажыр 20 муң тонна хөмүр дашты, а бо чылдың дөрт айларының дургузунда—14,5 муң тонна хөмүр дашты берген. Эш Абросимовтуң ажылдап турары хөмүр даш комбайнының айда ортумак бүдүрүкчүлүү 14 муң тонна четкен. Ооң бригадазының бүгү кежигүннери каш-каш профессияларны шиңгээдип алган, ол чорук хөмүр даш тывыжының өзүлдезин хандырар арганы берген. Даг машиналарының конструкторлары комбайнда четпестерни дүрген чайладырын, даг машиналарын башкарарын автоматчыларынга хереглээр болбаазырангай аппаратураны тургузарын ол негээн.

Хөмүр даш үлетпүрү улус ажыл-агыйының эң-не хөй күш үнер адырларының санынга хамааржыр деп ССРЭ-ниң Хөмүр даш үлетпүрүнүң министри эш **Задемидко** демдеглээн. Ооң-биле холбаштыр чаа техниканы калбаа-биле нептередири, хөмүр даш тывыжын механизастаары хөмүр даш үлетпүрүн көдүрериниң үндезини болуп турар. Сөөлгү үениң дургузунда 200 хире янзы-бүрү машиналарны болгаш механизмнерни тургускан, ол чорук хөмүр даш тывыжының механизациязының кол чорудулгазын доозар болгаш эң-не хөй күш үнер ажылдарны механизастаарынче кирер арганы берген.

Ынчалзажок шахталарда күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүң өзүлдези мырыңай четпес болгаш техниктиг чепсегленишкинниң чедип алдынган деңнелинге дүүшпейн турар. Хөмүр даш үлетпүрүнүң ажылдакчыларының сорулгазы чүл дээрге, чаа техниканы ажыглаанындан эргежок чугула ажыктыг чүүлдерни чедип алыры болур. Шахталарда бүгү чорудулгаларны комплекстиг механизацияже кирип, бар механизмнерни долдур ажыглаар херек.

Хөмүр даш үлетпүрүнүң министерствозун шыңгыы шүгүмчүлээн. Бистер ол шүгүмчүлелден чогуур түңнелдерни кылып, бар четпестерни узуткаарының хемчеглерин алыр бис деп министр чугаалаан.

Молотов областың Городишевскиде ыяш үлетпүрүнүң ажыл-агыйының директору эш **Яковенко** бүдүрүлгениң ажылчыннары ыяш үндүр сөөртүлгезин эрткен беш чылдарга дөмейлээрге ийи ажыг катап көвүдеткенин дыңнаткан. Ол ажыл-агый 1952 чылдан эгелээш орулганы берип турар апарган. Ону чаа технологияны нептеретикениниң, күш-ажылды организастаарын экижиткениниң ачызында чедип алган.

Эртем-шинчилелдиң Бүгү-эвилел инструмент институдунуң директору эш **Надеинская** инструмент үлетпүрүнүң заводтарында болгаш машина тудар бүдүрүлгелерниң цехтеринде бүдүрүп үндүрүп турар инструментилерниң безикчи бот-шынары болган чок-ла четпестерлиг, ажылга эргежок чугула ылаптыг болур чорукту чамдыкта хандырбайн турар деп чугаалаан. Кара болгаш өңнүг металлургияның министерствозу инструмент үлетпүрүнге дужаап турар металлының болгаш кадыг эзилдириглериниң шынарын экижидер ужурлуг.

Эртем-шинчилелдиң албан черлериниң ажыл-чорудулгазында четпестерниң дугайын чугаалавышаан, эш Надеинская оларның дыка хөй ажылдакчылары эртем айтырыгларын боттары тускай ажылдап база ону бүдүрүлгеге чедир кылбайн турарын демдеглээн. Адырлар инструментилериниң ажылдакчыларының күш-ажылын бүдүрүлгеде боттуг нептеретинген болгаш элээн ажыкты берген ындыг эртем-шинчилел ажылдарын күүсеткенин барымдаалап үнелээрин ол саналдаан.

Саратовтуң С. М. Киров аттыг Крекинг-заводунуң кол инженери эш **Касаткин** 1955 чылдың онаалгазын хуусаа бетинде күүседир талазы-биле заводтуң коллективиниң ажылдап кылганы организас-техниктиг хемчеглерниң дугайын чугаалаан. Эң чаа чедип алышкыннарны өөрениринге болгаш нептерединге завод лабораторияларының ролюн көдүрериниң эргежок чугулазының дугайын ол чугаалаан, Нефть үлетпүрүнүң министерствозунуң эртем-шинчилел институттары болгаш ССРЭ-ниң Эртемнер академиязы ол ажыл-херекче четпес кичээнгей салып турарын демдеглээн.

Дериг херекселдерни эң эки ажыглап турган, металл бүдүрерин сөөлгү үениң дургузунда көвүдеткенин ССРЭ-ниң Кара металлургия министри эш **Шереметьев** чугаалаан. Ооң-биле кады чедир ажыглатынмайн турар курлавырлар кайгамчык хөй. Эш Шереметьев кара металлургияда капитал тудуушкун планнары күүсетинмээнин демдеглээн.

Эң чоокку үеде домнаның, каң эзилдирилгезиниң болгаш прокат бүдүрүлгезиниң техниказын бедидер, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн дыка улгаттырар төлээде, машина тудар үлетпүрге металлургияның эң болбаазырангай дериг-херекселдерин бүдүрүп үндүрерин организастаары эргежок чугула.

Түңнелинде эш Шереметьев бар курлавырларны улус ажыл-агыйынга бараан болдурар болгаш чуртка улам-на хөй металлды бээр төлээде, кара металлургияның ажылдакчылары бүгү-ле чүүлдерни кылыр дээрзин чөвүлел хуралдың ажылдакчыларынга бүзүреткен.

Май 16-ның кежээки хуралынга машина тудуунуң заводунуң кол технологу эш **Гринев**, «Ростсельмаш» заводтуң директору эш **Донцов**, Дзержинский аттыг металлургия заводунда СЭКП ТК-ның парторгу эш **Рогоза**, «Башнефть» каттыжыышкының «Туймазабурнефть» трестизиниң өрүмнекчи мастери эш **Цирков** олар база санал бергеннер.

* * *

Үлетпүр ажылдакчыларының Бүгү-эвилел чөвүлел хуралы май 17-де Кремльдиң Улуг ордузунга бодунуң ажылын үргүлчүлээн.

Эртенги хуралга бир-ле дугаарында Уралмашзаводтуң директору эш **Глебовский** санал берген. Ол бүдүрүлге болза, металлургия, даг-руда, нефть, хөмүр даш үлетпүрүнге болгаш улус ажыл-агыйының өске-даа адырларынга хереглээр дериг-херекселдиң кол берикчизи болуп турар. 1940 чылдыынга дөмейлээрге аңаа кылыглар үндүрүлгези 1954 чылда 5,5 катап өскен.

Бүдүрүлгелер болза, чаа техниканы нептерединге экономика талазы-биле сонуургалдыг болур ужурлуг деп эш Глебовский чугаалаан. Чаа машиналарны тургузары ажыктыг болгаш эрги машиналардан халбактаныры ажык чок болур. Заводтар удуртукчуларының эргелерин калбартыры эргежок чугула, бүдүрүлгеде мастерлерниң ролюн бедидери база онза чугула.

Оратор кооперасчылганың болгаш бүдүрүлгени специализастаарының дугайында айтырыгны чугаалаан. Чаңгыс ол-ла машиналарны элээн каш бүдүрүлгелерге бүдүрүп турары ховар эвес. Чижээлээрге, шахта машиналарын каш-даа заводтар бүдүрүп үндүрүп турар. Домна краннары-биле болгаш өске-даа дериглер-биле байдал база ындыг. Ындыг турбуже Уралмашзавод кончуг калбак номенклатуралыг. Эң чоокку үениң иштинде машина тудуунуң нииити ажыглалдыг кезектерни хандырып турар заводтарын тургузаар херек. Ол чорук дериг-херекселди эң эки ажыглаар арганы бээр.

Москваның кадыг эзилдирилге комбинадының директору эш **Соловьевка** сөс берген. Хонук графигин чорудар талазы-биле организакчы улуг ажыл чорутунганының дугайын ол чугаалаан.

Узбекистанның Коммунистиг партиязының ТК-ның секретары эш **Мельников** сөөлгү чылдарның дургузунда республикада үлетпүр хөгжүлдезиниң дугайын чугаалаан болгаш үлетпүрнүң чамдык адырларының ажылында четпестерже кол кичээнгейни мөөңнээн. Бүдүрүлге бүрүзүнге күрүне планының ам-даа хоойлу болбайн турары улуг четпестерниң бирээзи болуп турар. Бүдүрүлгелерниң хөй нуруузу доктаатынган онаалгаларны чыл бүрү күүсетпейн турар. Хөй күш үнер дузалаар ажылдарның механизациязының чавыс деңнели үлетпүрнүң элээн хөй адырларынга күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүң улам ыңайгы өзүлдезин моондактап турар.

Ооң соонда Харьковтуң турбина заводунуң токары эш **Кисляков** санал берген. Ораторнуң 1955 чылдың эрткен айларының дургузунда чыл нормазын ажылдап кылган болгаш дайын сөөлүндеги үениң дургузунда 23 чыл нормаларын күүсеткен дугайында медеглелин чөвүлел хуралдың киржикчилери адыш часкаашкыны-биле уткаан. Эш Кисляков 25 чылдар иштинде токарь болуп ажылдап келген.

Карусель станоктарының ажылының дүргедээшкинин бедидеринге хереглээр тускай инструментилерни тургузарын оратор эртемденнерден негээн. Эш Кисляков бодунуң ажылдап турар цехиниң коллективиниң мурнундан турбина тудугжулары совет турбина тудуу делегейге эң эки болзун дээш бүгү күштерин салыр деп медеглээн.

Амгы беш чылда нефть тывыжының чылдагы ортумак өзүлдези дайын мурнундагы беш чылдыынга дөмейлээрге каш катап өзүп турар деп ССРЭ-ниң Нефть үлетпүрүнүң министри эш **Байбаков** дыңнаткан. Ылаңгыя Волга биле Уралдың арасында районнарда нефтиниң бедик продуктулуг чаа черлерин ажытканы аңаа идигни берген.

Нефть үлетпүрүнде ооң улам чедишкинниг хөгжүлдезинге шаптыктап турар улуг четпестер ам-даа хөйүн министр демдеглээн.

Главуралэнергонуң начальниги эш **Маринов** бодунуң саналынга Уралда энергетиктиг системаның хөгжүлдезин чугаалаан.

Эш Маринов электростанцияларны хандырып турар ажылдакчыларның санын кызырар талазы-биле алдынып турар хемчеглерниң дугайында, кол чорудулгаларның автоматиказын улам ыңай нептередир болгаш электростанцияларда дузалаар ажылдарны механизастаар талазы-биле ажылдарның дугайын чугаалаан. ССРЭ-ниң Хөмүр даш үлетпүрүнүң министерствозун ооң шахталары электростанцияларга куду шынарлыг хөмүр дашты берип турар дээш ол шүгүмчүлээн.

Индирде—Харьковтуң трактор заводунуң фрезеровщиги эш **Лупандин.** Күш-ажылга бедик көргүзүглерни ол кандыг арга-биле чедип ап турарын чугаалааш, эш Лупандин дуржулга солчуушкунуң организастап турарында четпестерни чугаалаан. Дуржулганы шуут ажылдаар черге дамчыдары эргежок чугула. Мурнакчы ажылчын өске бүдүрүлгеге келгенде, шуут станокка туруп алгаш, канчаар бедик бүдүрүкчүлүг ажылдаарын көргүзер херек.

Бир эвес Харьковтуң трактор тудугжулары сталинградчыларның ажылын өөренип, а сталинградчылар — харьковчуларның дуржулгазын өөренир болза, оортан кайгамчык улуг экономиктиг ажык үнер, ол ийи бүдүрүлгелер бүдүрүкчүлүг болур чорукту бедидиптер деп ССРЭ-ниң Дээди Совединиң бирги сессиязынга бодунуң чугаазынга эш Н. С. Хрущев чөптүг-биле айыткан деп оратор чугаалаан. Ындыг турбуже бистер — партия комитеди-даа (бистер дээр ужурум, мен парткомнуң кежигүнү кижи мен), заводтуң директору-даа ол айтырыгны ханызы-биле ажылдап кылбаан бис.

Үлетпүрде нормалаашкында болгаш күш-ажыл төлевиринде чогуур корумнуң ам-даа тургустунмаанын эш Лупандин демдеглээн. Чүл дээрге, бир дөмей мергежилдиг ажылчыннарның күүсеткени бир дөмей ажылга төлевирни янзы-бүрү кылдыр чорудуп турарының чижектерин ол көргүскен.

—Свердлов областың ажылчыннары, инженерлери, техниктери болгаш албан хаакчылары бешки беш чыл планын хуусаа бетинде күүседир болгаш күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидер дээш демисежип, партияның болгаш чазактың мурнунга харысалганы ханы медереп билиишкинниң сеткил сагыжы-биле билип турар—деп СЭКП обкомунуң секретары эш **Козлов** чугаалаан. Областың үлетпүрү немей барык ийи миллиард рубльдиң продукциязын үндүргеш, беш чылдың дөрт чылдарының онаалгазын хуусаа бетинде күүсеткен. Чаа техниканы, мурнакчы технологияны ажыглааны, хөй күш үнер ажылдарны механизастааны болгаш ажылды бир дески организастааны аңаа улуг рольду ойнаан.

Ынчалзажок бүдүрүлгениң курлавырларын ам-даа багай илередип турар бис, үлетпүрнү удуртуп турарында четпестерни узуткаар дээш демиселче областың партия организациязының бүгү күштерин мөөңнеп четикпээн бис деп оратор чугаалаан. Партия организациязының курлавырлар дээш демиселди чорудары дээрге-ле, хамыктың мурнунда кижилер-биле ажылды экижидери болур. Бо талазы-биле чорутткан хемчеглер чамдык эки түңнелдерни берген, ынчалза-даа олар ам-даа четпес.

Эртенги хуралга химия үлетпүрүнүң эртем-шинчилел институдунуң директорунуң оралакчызы эш **Якименко**, ССРЭ-ниң Үлетпүр бараанңарының министерствозунуң техниктиг эргелелиниң начальниги эш **Петров**, ССРЭ-ниң Эртемнер академиязының кол эртемден секретары академик **Топчиев** олар база санал бергеннер.

* * *

Кежээки хуралга бир-ле дугаарында Ленинградта Киров заводунуң директору эш **Исаев** санал берген. Машиналарның чамдык белдирлеринге хамаарышкан шенелде ажылдарын чорудар арганы берип турар дуржулга-конструктор базаларының бүдүрүлгелерниң конструктор бюроларының чедиишкинниг ажыл-чорудулгазынга улуг ужур-дузалыының дугайын ол чугаалаан.

Бүдүрүлге коллективтери чаа машиналарны үндүреринге сонуургалдыг планнаашкынның ындыг системазын тургузарын эш Исаев саналдаан. Заводтар директорларының эргелерин калбартырының, улуг-улуг бүдүрүлгелерге төлевилел-технология бөлүктерин тургузар арганы бээриниң эргежок чугулазын ол айыткан.

ВЦСПС-тиң даргазының оралакчызы эш **Соловьев** үлетпүр ажылдакчыларының мурнунга партияның болгаш чазактың салган сорулгаларын күүседиринче ажылчыннарның болгаш албан хаакчыларның чогаадыкчы инициативазын мобилизастаарынга профэвилел организацияларының сорулгаларының дугайын бодунуң саналынга чугаалаан.

Москваның Сталин аттыг автозаводунуң директору эш **Крылов** металлургия үлетпүрүнүң бүдүрүлгелери заводка четпес шынарлыг металлды дужаап турарының дугайын чугаалаан. Ындыг бүдүрүлгелерге «Красный октябрь», «Кадыыр болгаш Маска» база оон-даа өске заводтар хамааржыр. Программаны долдур болгаш ажыр күүсеткени дээш амгы шаңнал системазын өскертири, чаа техниканы идепкейлиг нептередип турар бүдүрүлгелерге идиг бериишкинин тургузары эргежок чугула деп ол оратор санаан.

Ново-Краматорскиниң Сталин аттыг машина тудар заводунуң (Донбасста) кол инженери эш **Карпов** чаа дериг-херекселди нептерединиң айтырыгларын бодунуң саналынга дыка чугаалаан. Заводтуң улам ыңайгы хөгжүлдезиниң кол аргалары болза, ону специализастаары болгаш номенклатураны кызырары болур ужурлуг деп эш Карпов демдеглээн.

Приморьениң балык үлетпүрнүң кол эргелелиниң кол инженери эш **Дроздовка** сөс берген. Приморье бассейниниң балык үлетпүрүнүң ажылын эрткен чылын эштер Н. А. Булганин, А. И. Микоян, Н. С. Хрущев Ыраккы Чөөн чүкке чоруп турганының үезинде шыңгыы болгаш чөптүг-биле шүгүмчүлээн деп ол чугаалаан. Бо чылын байдал элээн өскерилген. Балык тудар, консерв ажылдап кылыр болгаш нииити продукция үндүрер база өске-даа көргүзүглерниң талазы-биле дөрт айларның планы ажыр күүсетинген. Эриктерден ырак ажык далайга балык тударын организастаан, ол чорук бүгү чылдың дургузунда балык тударын хандырып, Оожум океанның балык байлаан долдур ажыглаар арганы берип турар.

Димитров аттыг № 5—6 шахталар (Донбасста) участогунуң начальниги эш **Бридьконуң** саналын улуг кичээнгей-биле дыңнаан. Шууштурулга графигин ёзугаар ооң участогунуң канчаар ажылдап турарын ол чугаалаан.

Станок тудуунуң болгаш инструмент үлетпүрүнүң министри эш **Костоусов** станок тудуунуң үлетпүрүнде четпестерни чайладыр талазы-биле хемчеглерни министерствонуң ап турарын чугаалаан. Чижээлээрге, эргижээн станоктарны солуурунуң планы тургустунган дээн. Чаа станоктар бүдүрерин планнаарының херээнде ССРЭ-ниң Күрпланының улуг четпестерин эш Костоусов айыткан.

Эш Костоусов бодунуң саналының улуг кезиинге кадрларны белеткээриниң болгаш шилииринин, штаттарны планнаарының айтырыгларының дугайын чугаалаан.

Кежээки хуралга Ленинградтың резина-техниктиг кылыглар заводунуң директору эш **Файбишенко**, Одессаның Октябрь революциязы аттыг заводунуң кол конструктору эш **Гогунский** олар база санал бергеннер.

Үлетпүр ажылдакчыларының Бүгү-эвилел чөвүлел хуралы бодунуң ажылын үргүлчүлеп турар.

(СЭТА).

Партия хуралдарының кижизидикчи ролюн бедидер

Партия хуралдары болза, коммунистерни кижизидериниң школазы, партия эге организациязының дээди органы болур. Партия хуралдарын айда бирээден эвээш эвес катап чыылдырып турарын СЭКП Уставы негеп турар. Парторганизациялар боттарының хуралдарынга партияның иштики ажылдарының, политиктиг кижизидилгениң болгаш ажыл-агыйга удуртулганың айтырыгларын үргүлчү чугаалажыр, ажылда четпестерни илередир, а илерээн четпестерни узуткаар талазы-биле организастыг ажылдарны чорудар ужурлуг. Партия хуралдары ажыл-агыйжы удуртукчуларның ажыл-чорудулгазынга партийжи контрольду күштелдирериниң чугула хевири болур.

Партия хуралдарының ындыг ролюн көдүрерин Сүт-Хөл районнуң колхозтарының партия организациялары багай эвес күүседип келген. «Сталинчи орук» колхозта партия эге организациязы (секретары эш Шокпаа) партия хуралдарын ай санында план ёзугаар чыылдырып, аңаа кедээ ажыл-агыйны улам ыңай хөгжүдериниң практиктиг хемчеглерин, колхозтуң организас, ажыл-агыйын быжыглаар дугайында айтырыгларны үргүлчү чугаалажып турар. Чугаалашкан айтырыглар талазы-биле тодаргай шиитпирлерни хүлээп ап, ооң күүселдезин организастап келген. Ында хуралдар баш бурунгаар белеткелдиг, коммунистерниң активчи киржилгези-биле эрттип турар. Хуралдарга айтырыгларны белеткээринге болгаш шиитпирлерниң күүселдезин амыдыралга беттандырарынга эге организация бюрозунуң кежигүннерин болгаш партийжи, колхозчу активчилерни кирииштирип турар.

Хуралдарга чугаалашкан айтырыгларның күүселдези дээш организастыг ажылдар эки түңнелдерни берген. 1954 чылдың октябрьда колхозта мал кыштагладыышкынынга белеткелдиң байдалын партия хуралынга чугаалашкан. Хурал кыштагладыышкын белеткелинде четпестерни илередип, чогуур хемчеглерни алыр талазы-биле тодаргай шиитпирни хүлээп алган. Партбюро ооң күүселдезин эки организастаан. Ооң түңнелинде ол колхозка мал кыштагладыышкыны организастыг эрткен.

Парторганизацияның бо чылдың март 30-де болган нииити хуралынга СЭКП ТК-ның январь Пленумунуң шиитпирлерин амыдыралга боттандырар хемчеглерни чугаалашкан. Амгы үеде колхозта малдың баш санын өстүрери болгаш ооң продуктулуун бедидери дээш ажыл, часкы тарылга, колхоз тудуу эки чоруп турар.

Коммунистер партия хуралдарынга шүгүмчүлелди болгаш бот-шүгүмчүлелди калбартып турарлар. Олар боттарының харылап турар участоктарында ажыл-агыйының байдалы дээш харысалганы бедиткеннер. Колхоз бүдүрүлгезинде коммунистерниң авангардтыг ролю дыка бедээн. Мурнакчыларның саны өскен. Жданов аттыг колхозта коммунист эш Эрен беш чылдың иштинде колхозтуң чылгы фермазын эргелекчилеп келген. Бодунга онаашкан ажылын ооң кызымаккай күүседип келгениниң түңнелинде төрээн белерниң кулуннарын ферма чыл бүрү чидириг чокка өстүрүп келген.

Ындыг болза-даа районнуң чамдык партия организациялары партияның хуралдарын дыка ховар, идей талазы-биле куду деңнелдиг эрттирип келген фактылар бар. Чамдык коммунистер партия хуралдарынга тургустунган айтырыгларны шиитпирлээринге идепкей чок киржип, хуралдарга боттарының саналдарын бербейн, чүгле ёзу барымдаалап чөпшээрежип каарын кызыгаарлатынып турарлар. Ооң чижээнге Калинин аттыг колхозта коммунист Толума, Чигжит база Киров аттыг колхозта Чалаа, Кара-кыс, Хорлук, «Сталинчи орук» колхозта Көпеек олар хамааржырлар. Ол ышкаш «Сталинчи орук» колхозта коммунист эш О. Кандыңмаа партия хуралдарынга чылдагаан чокка хөй удаа келбейн, чамдык айларда партияның кежигүн дадывырын безин төлевейн турган.

Чамдык колхозтарда болгаш албан черлеринде парторганизациялар партия хуралдарының үндүрген шиитпирлериниң күүселдезин организаставайн турар, харын партия организацияларының отчёт-соңгулдалыг хуралдарының доктаалдарының күүселдезиниң дугайын мынчага чедир чугаалашпаан организациялар бар. Райпода партия эге организациязы (секретары эш Харламов) партия хуралдарын дыка үзүктелиишкинниг чыылдырып келген.

Партия хуралдарын бедик идейлиг деңнелге эрттирери, ооң шиитпирлериниң эки түңнелдиин чедип алыры партия организацияларының секретарьларындан кол хамааржыр. Ынчангаш СЭКП Сүт-Хөл райкому партия эге организацияларының секретарьларының семинарын үеде чыылдырып, аңаа оларның ажылының дуржулгаларын солуштуруп келген. Ол ажылдар моон соңгаар-даа чорутунар.

Партия хуралдарын чогуур үезинде болгаш бедик идейлиг деңнелге эрттирип турары, аңаа шүгүмчүлелди болгаш адаандан шүгүмчүлелди калбартыры, ону коммунистерниң коммунистиг кижизидилгезиниң ёзулуг школазы болдурары чугула.

А. АКАРА,

СЭКП Сүт-Хөл райкомунуң оргкилдизиниң эргелекчизи.

Библиотека эргелекчизи Галина Спиридонова

— Галина Алексеевна моңу доостум, ам база солун номдан—деп, бичии оол кире сал-ла айтырган.

Галина Алексеевна ол оолче ээлдек көргеш:

— Баштай бөргүңнү уштуп алгаш, а ооң соонда айтыр —деп чөптүг-биле чугаалаан.

Ол чүгле библиотека ажылын кылып, номчукчуларга ном бээри-биле кызыгаарлатынган эвес, библиотекага келген бичии номчукчуларны төлептиг чорукка кижизидер талазы-биле база-ла башкы ышкаш кижизидикчи мергежилдиг.

—Кандыг ном херeглеп тур сен ынчаш?

— Эрес чорук дугайында солун номдан-на.

— «Эртенги хаяаны» номчаан сен бе?

— Шагда-ла, харын кадарчының эрес чоруунуң дугайын шээжи-биле билир мен, Галина Алексеевна —деп, демги оол дорт харыылаан.

Бичии оолга чаа солун номнарны шилип бээри-биле шүүп көре берген.

Кызыл хоорайның № 2 уруглар библиотеказы организастатынып тургустунга-ла чүгле 2 чыл чедип турар. Аныяк кыс Галина Алексеевна Спиридонова ол библиотеканы баштайгы хүнден эгелээш, амга чедир эргелекчилеп турар. Ам ол библиотека 7 муң ажыг ном фондулуг болгаш 560 хире доктаамал номчукчуларлыг. А ында чүгле школачы уруглар номчукчулар болуп турар эвес, харын улуг номчукчулардан бээр бар. Бодунуң эптиг-эвилең эки ажылы-биле бүгү номчукчуларның хүндүткелин чаалап алган эргелекчини даады-ла «Галина Алексеевна» деп улуг хүндүткел-биле адап турарлар.

Библиотекада эң эки номчукчуларның саны хөй: Владимир Барыбын (6 классчы), Сат Светлана (6 классчы), Бочегуров (9 классчы), Сат Мария (9 классчы), Сат Лида (9 классчы), Сайгутия Вера (7 классчы), АТК-ның комсомолчу ажылчыннарындан диспетчерлер В. Пшеницына, Н. Панорина, слесарьлар М. Хайрисламов, В. Пасницев, токарь Резаев, шофер В. Шемякин болгаш өскелер-даа.

Ылаңгыя өөредилге чылының эгезинден эгелээш Барыбын 26, Сат Светлана 28, Бочегуров 36, Сайгутия Вера 33 номнарны номчуп доосканнар.

Г. А. Спиридонованың эки түңнелдиг ажылының дугайын көргүзерге мындыг. Библиотекада бүгү номнарны ном салыр тускай делгелгеде салгылаан.

Номчукчулар өрээли база-ла арыг-шевер болгаш көрүштүг кылдыр каастатынган. Сеткүүлдерниң сөөлгү чаа номерлерин столдар кырында чурум чыскаалдыг салгылаан. Ол айда чорудар ажылдарның планын кылгаш ол ёзугаар ажылдап турар. Чижээлээрге, эрткен апрель айда В. Маяковскийниң мөчээ-ле 25 чыл болганын таварыштыр тускай делгелгени тургускан. Аңаа улуг шүлүкчүнүң чогаалдарын делгээн. Ол ышкаш В. И. Ленинниң төрүттүнге-ле 85 чыл болганын онзазы-биле демдеглеп эртиргеннер. Библиотекага болгаш номчукчулар өрээлинге В. И. Ленинниң чогаалдарының делгелге булуңун база ооң революсчу ажыл-чорудулгазының, чурттап турган бажың музейлериниң болгаш өске-даа чуруктарның делгелге булуңун ажыткан. Апрель 22-де уругларның оюн көргүзүү болган. Аңаа өөреникчилер В. И. Ленинниң дугайында ырларны ырлажып, шүлүктерни чугаалааннар.

Оон-даа өске алдар-сураглыг кижилерниң демдеглелдиг хүннерин эки эрттирери ооң ажылынга чаңчыккан чурум. Ол ышкаш айда ийиден эвээш эвес номчулга конференциязын план ёзугаар эрттирип турар. Конференцияга тендүр номчаан чогаалының кол маадырларының хевир байдалын болгаш оларның маадырлыг чоруктарын номчукчулар тус-тус чугаалажып турарлар. Ай планын чогаадып кылырда болгаш номчукчулар-биле ажылды чорударда кожазында № 4, 7, 9, школаларның пионер вожатыйлары-биле харылзаалыг. Оон аңгыда ыткыр номчулганы болгаш база номну арыг-шевер, камныг эдилээр дугайында беседаны эге класстарның өөреникчилери-биле эрттирип турар.

Т. КЫЗЫЛ-ООЛ.

Келир өөредилге чылынга белеткел

«Барлык» совхозта эге школаның коллективи 1955—56 өөредилге чылынга хынамчылалдыг белеткенип турар.

Школа эргелекчизи эш Өлзей келир өөредилге чылынга белеткелдиң планын баш бурунгаар кылгаш, школаның өөредилге чылының дургузунда одаар ыяжын кыжын-на бүрүн белеткеткеш школа чанында дүжүртүп алган болгаш школаның септелгезинге хереглээр тудуг материалдарын белеткеп алган.

Өөредилге доостур билек школаның септелгезин эгелээр деп турар.

С. БРОДОВСКИЙ.

680 муң гектар чаа ыяштар тарылгазы

Совет Эвилелиниң мурнуу чүк районнарында чаа ыяштар болгаш хову-шөл камгалалының аърга дилиндектериниң ыяштарын олуртуп тарыыры калбарып турар. Украинаның мурнуу чүгүнде, Соңгу Кавказта, Ортаакы Азия болгаш Закавказье республикаларында ыяш тарылгазын муң-муң гектарларга чоруткан.

Бо чылын чаа ыяштар ССРЭ-ниң бүгү республикаларынга 580 муң гектар шөлде тарытынып турар. Оон аңгыда чурттуң хевулуг болгаш аърга ыяштыг хову районнарынга 100 муң гектар хову-шөл камгалалының аърга дилиндектери салдынып, оңгарларга, элезинниг черлерге, суггарылга болгаш суднолар чорууp каналдар эриктеринге ыяш олуртурун чорудуп турар. Чүгле бо чылдың ыяш тарылгазынга хереглээри-биле 6—7 миллиард чаш ыяштарны чурттуң ыяш өстүрер черлеринде өстүрүп турар.

Ыяш породалар-биле кады-яблоколарның, грушаларның, абрикостарның, вишняларның өстүрүп алган миллион-миллион чаш ыяштарын олуртуп тарыыр. Ортаакы Азияда болгаш Закавказьеде нииити шөлү муң-муң гектар-биле санатынар тоорук өстүрер улуг арыглар тургустунуп турар.

Ортаакы Азияның кургаг хову районнарынга болгаш чурттуң соңгу чүгүнге тарыыр ыяштарны самолёттар-биле чорудар. Узбекистанга ындыг арга-биле үнүш чок элезинниң кургаг ховуларга он-он муң гектар черлерде саксаул ыяш аъргаларын тургускан. Олар үнүш чок элезинниг ховуларны диргизип, күчүлүг дазылдары-биле элезиннерни быжыглаан. Эвээш чурттакчылыг соңгу чүк районнарынга самолёттарның дузазы-биле хады база шиви тарылгазын чорудуп турар.

Казахстанның болгаш Сибирьниң ховуларында шиңгээтинип турар кур черлер ногаан дилиндектер-биле база-ла хүрээлетинген турар, ону бо чылын 10 муң гектарларга чорудар.

ССРЭ-ниң европа кезиинге хову-шөл камгалалының аърга дилиндектерин сөөлгү чылдарда хөй-хөй чүс муң гектарларда тургускан. Олар хөрзүнге бодунуң чаагай салдарын көргүзүп эгелеп турар. Эртем албан черлериниң медээлери-биле алырга ногаан хөлеге-биле камгалатынган участоктарда тараа культураларының дүжүдү гектардан бүдүн чартык — үш центнер бедик болуп турар. Украинада, Россий Федерациязының болгаш Казахстанның ховуларында камгалатынган шөлдерде кызылтастың чылдазы гектардан 5—6 центнер бедик болуп турган таварылгалар бар. Аърга дилиндектери кукуруза, ногаалар, чигир свеклазы, сартар болгаш виноград тарылгаларынга чаагай салдарын көргүзүп турар.

(СЭТА).

СОЛУННУҢ НОМЧУКЧУЛАРЫ ЧУГААЛАП ТУР

МЭЭҢ КҮЗЕЛДЕРИМ

Мээң мергежилим — башкы. Ооң-биле кады политбөлгүмнүң пропагандизинде база ажылдап турар мен. Мээң бо ажылдарымга солун улуу-биле дузалап турар.

Мен башкы кижи болганымда солунну ада-иелер-биле ажыга үргүлчү ажыглап, оларга номчулганы кылып, областың ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунунда социалистиг чаартылгаларның кайгамчык чедиишкиннери-биле, мурнакчыларның дуржулгалары-биле колхозчуларны таныштырып турар мен. Ооң ыңай солунга школа ажылының, уругларның кижизидилгезиниң дугайында чүүлдер база парлатынып турар. Ол меңээ, башкы кижиге шуут-ла чөвүлекчи, сүмелекчи ужур-дузалыг боол турар.

Бистиң өске солуннарывыс-биле бир дөмей улуг хандыкшыл-биле номчуп турарывыс «Шын» солунга делегей литературазының болгаш совет чогаалдың эң дээрге чогаалчыларының, база тыва чогаалчыларның чогаалдары үнгүлеп турар. Ону башкылар бодунуң ажылынга хереглеп, өөреникчилер ортан үлегер-чижекти ап турарлар.

Политбөлгүмде пропагандист болганымда солуннуң мээң бо ажылымга дузалап турарын база демдеглээр күзелдиг мен. Марксичи-ленинчи теорияны өөренип турарларга, пропагандистерге болгаш агитаторларга дузаламчы материалдарны база пропагандистерниң болгаш агитаторларның ажылының дуржулгазын солунга парлап турар. Ол бүгү чүүлдер мээң ажылымга улуу-биле дузалап турар.

«Шын» солуннуң номчукчузу болганымда ооң үндезилетингенинден бээр 30 чылын таварыштыр бодумнуң күзелдеримни илередиксээр мен. Башкы кижи болганда чүнүң-даа мурнунда методиканың, уругларның кижизидилгезинге ада-иениң ролюнуң дугайында чүүлдерни хөйү-биле парлаарын улуу-биле күзеп турар мен. Ооң ыңай пропагандист болганымда солунга пропагандистерге болгаш агитаторларга дузаламчы материалдарны өй-шаанда, тодаргайлаарга, партия чырыдыышкынының системазынга өөредилге чоруп турарының үезинде парлаарын, пропагандистерниң болгаш агитаторларның ажылының дуржулгазын доктаамал чырыдып турарын күзээр мен.

М. ШЫДЫРАА,

Каа-Хем район, Копту-Аксында эге школаның эргелекчизи, пропагандист.

Коллективтиг агитатор

Тыва бижиктиң чогаатынып үнгенинниң үезинде ону ажылчы чоннар массалыы-биле өөренип турган. Ынчаарда бижикти билир кылдыр шалыпкыны-биле өөренип алган мен. Ол үеде тыва дылга үнүп эгелээн «Шын» солуннуң база бир эң-не сонуургалдыг номчукчузу болу бергенин меңээ уттундурбас. Амыдыралдың чаа, революстуг оруунуң дугайында билиглерни «Шын» меңээ дамчыдып берип турган. Ынчангаш «Шынны» бодумнуң идегелдиг башкым кылдыр санап чораан мен. Ону кедээниң бижик билбес араттарынга үргүлчү номчуп берип чордум.

«Шын» солун 30 чылдарның дургузунда бодунуң коллективтиг пропагандист, коллективтиг агитатор болгаш коллективтиг организакчы хүлээлгезин үлегерлиг күүседип келген болгаш күүседип турар. Ол болза, мээң хөй-ниитичи ажылдакчы болурумга дузалаан. Ооң ындыг дузазын мен ышкаш муң-муң кижилер ап келген болгаш ап турар.

«Шынның» арыннарынга амгы үеде парлатынып турар материалдарны үргүлчү номчуп турар бис. Моон соңгаар партия ажылының темаларынга чүүлдерни хөйү-биле парлаарын, парторганизациялар ажылының дуржулгаларын нептередирин, совхозтар ажылын эки чырыдарын, кедээ ажыл-агыйның мурнакчыларының чүүлдерин хөйү-биле парлаарын солундан күзеп турар бис.

И. КОМБУ,

«Барлык» совхозта парторганизация секретары.

Доктаамал суртаалчым

«Шын» солунну 1934 чылдан бээр чыл-бүрү чыл хуусалыг чагыдып ап келген мен. Оон бээр-ле «Шынның» номчукчузу болуп келдим. «Шын» солунну чагыдып ап келгенимден бээр ооң бир-даа номерин номчувайн барганымны билбес мен. Ынчангаш «Шынны» доктаамал суртаалчым кылдыр билип чоруур мен.

«Шынның» чаа номерин алганымда баштай ниити байдалы-биле танышкаш, ооң кол-кол материалдарны көөр мен. Солунну номчуурумда мурнуку чүүлүнче, партияның болгаш чазактың үндүрүп турар шиитпирлери азы дыңнадыглары бар болза олче, иштики болгаш даштыкы байдалдарже кичээнгей салыр мен. Номчаан материалдарымның кол-кол айтырыгларын дептеримге демдеглеп ап турар мен.

Бистиң совет улустуң тайбың күш-ажылының чедиишкиннерин, мурнакчы кижилерниң дуржулгазын, социалистиг үлетпүрнүң болгаш кедээ ажыл-агыйның кайгамчыктыг кедүрлүүшкүнүн «Шындан» номчуп билип ап турар мен. Бистиң областың ажыл-агыйының болгаш культуразының хөгжүлдезин «Шын» меңээ хүн-бүрү чугаалап берип турар.

«Шындан» мээң номчуп өөренип ап турар айтырыгларым колхозчу мени ажылдан чажам дивес кылдыр өөредип турар.

Кедээ ажыл-агыйны шыңгыы кедүрер дугайында партияның болгаш чазактың салып турар сорулгаларын амыдыралга боттандырарынга «Шын» солун улуг рольдуг.

Х. ТОРЖУ,

Чөөн-Хемчик район, «Искра» колхоз.

Эш Тамбиль Кызылдың ыяш заводунга 17 чыл дургузунда ажылдаан. Ол заводтуң шалыпчызы. Совет чазак ону Күш-ажылдың Кызыл Тук ордени-биле шаңнаан. Ол, бодунуң политиктиг билиин үргүлчү бедидип турар.

Чурукта: Эш Тамбиль бодунуң кадайы-биле «Шын» солунну номчуп олурары.

Чуруу: **С. Феоктистовтуу.**

„Шынның“ номчукчузунуң сактыышкыны

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Тыва область болгаш Кызыл хоорай комитеттериниң, ажылчы чоннар депутаттарының область Советиниң органы «Шын» солун 1925 чылдың чайынында үндезилетинген. «Шын» ынчаарда «Унэн» деп ат-биле моол дылга үнүп эгелээн. Ол чайын 2—3 хире номерлер эвээш тираждыг парлатынып үнген чүве. Ол-ла чылдың күстен эгелээш 1926 чылдың күске чедир «Эрге-шөлээлиг Тыва» деп ат-биле үнүп турган. 1926 чылдың күзүнүнден эгелеп «Унэч» деп ат-биле катап үндүре берген.

Ук солунга ТАРН ТК-ның болгаш ТАР-ның чазааның доктаалдарын болгаш саавырларын, улуг хемчээлдиг материалдар болгаш дыңнадыг-медээлер парлап турган. Ынчаарда моол дыл кырынга хол-биле бижитинген, ында хаая көстүр шажын дугайында моол номнардан өске ном-дептер-даа Тывага чок турган. «Шынның» үндезилетингени ынчангаш Тывага онза төөгүлүг.

1925 чылда Тес-Хем кожууннуң бижээчизинге ажылдап турган мен. Кожууннуң ажылдакчыларында солун деп чүл дээрзин ооң ужур-дузазын билир бир-даа кижи чок турган, ол хамаан чок солун сураа дыңнаан кижи-даа чок турган.

Арат чон бижик билбес-даа болза, солунга сонуургалы улуг турган, «Унэнни», келир үедеги «Шын» солунну ынчаарда араттар «солун бижик» деп адап турганнар. Араттар бижик билбес-даа болза, «Унэнни» хойлап алган, моол бижик билир кижилерге номчуткаш, ооң утказын өске кижилерге дамчыдып берип турганнар.

Тыва Арат Республиканың эрге-чагыргазынга феодалдар шургуп кирип алган турган үеде «Шын» солун ында-хаая үнүп, эвээш тираждыг парлатынып турган болза-даа, Тываның бурунгаар хөгжүлдезинге, арат чоннуң феодалдыг ёзу-чурумга удур демиселинге саъдарлыг болган. Феодал Тарбыйланның кидизин салган черге солун номчулгазы болган чүве. Номчулга доосту бээрге арат Хортанай:

—Чоппаалай хелиңниң «тейлевейн демисешсе тенек баштар дежилгилеп каар» деп номчуп чоруур судурундан хамаанчок эки ном-дур мооңар—деп, чугаалаанын ам-даа утпаан мен.

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының болгаш Совет чазактың ачызы-биле тыва алфавит чогаатынган соонда «Унэн» «Шын» чылдыр чиңгине тыва атка үнүп эгелээн. «Шын» солун тыва улустуң культуразының хөгжүлдезинге улуг салыышкынны кылган.

Мен, «Шын» солуннуң номчукчуларының бирээзи мен. 1925 чылдан бээр номчуп келдим. «Шындан» хөйнү билип өөренип алган мен, өөренип турар мен. Бистиң Төрээн чуртувустуң бүгү тиилелгелерин, бистиң чуртувуска коммунистиг ниитилелди тургузар дугайында Коммунистиг партияның болгаш Совет чазактың салып турар улуг сорулгаларын, делегейде болуп турар чоруктарны «Шындан» билип ап, өөренип турар мен.

И. ШАГДЫРЖАП,

Кызыл хоорайның хоочун чурттакчызы.

МЭЭҢ ЫНАК ӨҢНҮҮМ

Солун мээң ынак өңнүүм. Мен бодумнуң чайлыг шактарымда «Шын» солунну үргүлчү номчуп, ооң номер бүрүзүн сонуургал-биле болгаш улуг күзел-биле номчууру меңээ чаңчыл болган.

«Шынның» чаа номерин четикпейн манап турар мен. Солунну номчуп чаңчыга берген кандыг-даа кижиге ол ындыг болбас аргажок. Чүге дээрге, солун меңээ партия болгаш чазактың шиитпирлерин, бистиң чуртувуста болгаш делегейниң кайы-даа булуңнарында болуп турар болуушкуннарны, бүдүрүлгениң мурнакчыларының чедиишкиннерин болгаш ажылының дуржулгаларын чугаалап берип турар.

Ылаңгыя «Шын» солунга парлатынып турар мурнакчыларның ажылының дуржулгазы күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидеринге меңээ дыка дузалап турар. Мээң ажылдап турарым Кызылдың аъш-чем комбинадының мурнакчылары база «Шын» солунга боттарының ажылының дуржулгазын чырыдып турар. Чижээ, кондитер цехиниң дуржулгалыг бригадири эш Скрипаченко бодунуң бригадазының чедиишкиннериниң дугайын бижээн.

Мээң ажылдап турарым кондитержилерниң аныяктар бригадазының бригадири эш Кочалова бистиң бригадавыстың ажылының дугайын «Шынга» чаңгыс удаа эвес бижээн. Бистиң бригадавыс коллективтиң мурнакчы бригадаларының бирээзи. Бистер, кондитержилер, бүдүрүлге планын үргүлчү ажыр күүседип турар бис. Бүдүрүлге онаалгазын күүсетпейн баар таварылга кондитержилерге турбаан. Мен хүн нормазын 130 хуудан кудуладып көрбээн мен. Бистиң бригада кайның баштайгы чартыының бүдүрүлге планын 170 хуу күүсеткен.

Бистиң күш-ажылчы улуг чедиишкиннеривис мурнакчы дуржулганың нептередикчизиниң бирээзи—«Шын» солуннуң база чедиишкини болур дээрзин билип турар бис. Мурнакчы дуржулганы нептерединге моон-даа артык улуг чедиишкиннерлиг болурун «Шын» солун редакциязының бүгү коллективинге күзеп тур бис.

Н. ХОВАЛЫГ,

Кызылдың аъш-чем комбинадының ажылчыны.

Солунувустуң биске дузазы

Мен 1930 чылда тыва бижикти өөренип эгелээн мен. Оон бээр-ле «Шын» мээң сонуургалдыг номчуур солунум болуп келген. Бала-даа өөренмээн мен. Ынчангаш «Шын» мээң бижикти эки билир кылдыр өөренип алыр чоруумга база политиктиг билиимни бедидеринге үргүлчү дузалап келген.

Тыва улустуң национал дылынга бирле дугаар үнүп эгелээн «Шын» солуннуң баштайгы өрүкчүлериниң бирээзи болур улуг-хуу меңээ онаашкан. 1931—1933 чылдарда аңаа ажылдап турумда, редакция болгаш типография коллективтери мээң ниити өзүлдемге база-ла эки дузалаанын утпас мен.

Ам бо хүннерде «Шынның» 30 чылын ооң бүгү номчукчулары болгаш бижикчилери-биле кады байырлап демдеглевишаан, «Шынның» ажылдакчыларының коллективинге байыр чедирип тур мен.

«Шын» солуннуң хөгжүлдезиниң төөгүзү болза, Тываның ажылчы чоннарының социализм тургузуушкуну дээш демиселиниң төөгүзү-биле чарылбас харылзаалыг. Ооң номчукчулары муң-муңу-биле санатынып турар.

Тыва областың социалистиг ажыл-агыйының болгаш культуразының чечектелиишкининиң чедиишкиннерин, социалистиг чарыштың мурнакчыларының дуржулгаларын моон соңгаар улам элбээ-биле болгаш тодаргайы-биле чырыдып турарын «Шынга» күзедивис.

«Шынны» чылдың-на чагыдып алыры, ооң арыннарында материалдарны хүн-бүрү номчууру мээң амыдыралчы чаңчылым апарган. Бодунуң номчукчуларының идегелин күүседири, оларның сонуургалын хандырары, үнүп турар материалдарның идейлиг болгаш литературлуг деңнелин бедидери, масса-биле харылзааны быжыглаары, бижикчи активти өстүрери «Шынның» хүндүлүг хүлээлгези деп билип турар бис. Бодунуң ажыл-чорудулгазынга улам чедиишкинниг болурун «Шынга» күзедивис.

А. ТАМБЫ-СЮРЮН,

Чөөн-Хемчик районнуң «Большевик» колхозта клуб эргелекчизи.

Солун кээрге, алган дораан

Солун кээрге, алган дораан
Сонуургалдыг номчуй бердим:
Салчак-оол — мээң эжим ында
Чазык көрүп олур-ла сен.
Эмдик кур чер шиңгээдирде,
Эрес-кежээ ажылдашкан,
Тракторист бижээн чүүлдү
Дыка тода парлап каап-тыр.
Шак ол өйде өөрүп келгеш,
Шаандакывыс сактып келдим...
Ону хөйге сөглээйн, эжим,
Онза чүве бодай бербе.
Оюжаңнаан, майыжаңнаан
Озук-хетпе андазынныг
Копту хемге тараа тарып,
Кожа чурттап чордувус чоп.
Шары-биле ширик чарар
Чаңчылывыс уткан боор сен...
(Ажынмазың билир болгаш
Ажыы-биле сөглеп ор мен).
Ынчалзажок тракторну
Ыяк билип алган-тыр сен,
Аъттан, шардан артык эптиг
Амыр-шөлээн башкарар сен.
Чаа кур чер шиңгээдишкен
Салчак-оолга, эжим сеңээ
Парлалгага шүлүүм киирип,
Бараалгадым, хүлээп ап көр!

Салчак ТАМБА.

„Шынның“ үжен чыл ою

СЭКП Тыва область болгаш Кызыл хоорай комитеттериниң, ажылчы чоннар депутаттарының область база хоорай күүскомнарының органы—«Шын» солуннуң үндезилетинип тургустунган хүнүнден бээр бөгүн 30 чыл болган.

Тывага баштай үнген большевикчи солуннарның бирээзи болур «Шын» солун болза большевик «Правданың» алдарлыг чаңчылдарынга өөренмишаан, үш он чылдарның дургузунда ленинизмниң бүгүнү тиилеп турар улуг идеяларын тыва улустуң калбак массаларынга хүн-бүрү, шак бүрү чедирип, коммунистиг тургузуушкуннуң херээнге шынчы бараан болуп келген.

«Шын» солуннуң бүгү төөгүзү тыва улусту ооң бодунуң шилип алган идегелдиг оруундан—Улуг Совет Эвилелиниң акы-дуңма улустары-биле, хамыктың мурнунда хөй националдыг совет улустарның аразында удуртукчу күш болур улуг орус улус-биле акы-дуңманың бузулбас найыралын быжыглаарының оруундан, коммунизмче хөгжүлдениң оруундан чайладырын оралдажып турган янзы-бүрү дайзын идегеттер-биле эптеш чок демиселдиң алдарлыг төөгүзү-биле тудуш холбаалыг.

Амгы үеде «Шын» солун Тыва автономнуг областың бүгү ажылчы чоннары-биле кады аар үлетпүрнү, кедээ ажыл-агыйны улам ыңай хөгжүдер, чоннуң материалдыг чаагай байдалын экижидер талазы-биле Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының салган сорулгаларын шиитпирлээринге идепкейлиг киржип, марксизм-ленинизмниң өлүм чок идеяларын бодунуң арыннарынга могаг чок пропагандалап турар.

* * *

«Шын» солуннуң 30 чыл оюнга редакцияның коллективи бодунуң чогаадыкчы ажылында чамдык чедиишкиннери-биле ужуражып турар. Партияның үргүлчү өөредип келгенин ёзугаар солуннуң редакциязы ажылчын болгаш кедээ корреспондент актив-биле ажылды бодунуң кол сорулгаларының бирээзи кылдыр санап келген болгаш санап турар. Ол сорулга-биле солуннуң редакциязы кедээ корреспондентилер-биле чөвүлел хурал эртирерин сөөлгү чылдарда практикалап келген. Ол чөвүлел хуралдарга кедээ корреспондентилер солуннуң ажылында четпестерни илередип, боттарының үнелиг сүмелери-биле дузалап турарлар. Ол хемчегни моон соңгаар-даа чорударын үргүлчү практикалаары солуннуң редакциязының чугула сорулгазы болур. Солуннуң редакциязы бодунуң хүн-бүрү ажыл-чорудулгазынга ажылчын болгаш кедээ корреспондентилерге даянып, олар-биле быжыг харылзааны тудуп турар. Ооң-биле кады солунга үргүлчү бижип турар эң идепкейлиг ажылчын болгаш кедээ корреспондентилерниң саны чыл-бүрү өзүп турар. Чижээ, 1953 чылда оларның саны 87 кижи турган болза, 1954 чылда 112 кижи, бо чылдың бирги кварталында—125 кижи четкен. Солуннуң калбак автор активи база өзүп турар. Ол дугайын дараазында фактыдан көрүп болур: 1954 чылда редакцияга 5827 чагаалар кирген болза, бо чылдың чүгле дөрт айларында 2803 чагаалар кирген, азы эрткен чылдың ол үези-биле деңнээрге 861 чагаа хөй кирген.

Солуннуң ортумак тиражы 1953 чылда 4192, 1954 чылда 4271 турган болза, 1955 чылдың бир дугаар чартыында 6121 четкен. Редакция солуннуң номчукчуларындан кээп турар чагааларны хөйү-биле парлап үндүреринче кичээнгейни салып турар. Чижээ, солунга кээп турар чагааларның 60—70 хуузун парлап турар. Солуннуң номчукчулары боттарының чагааларынга партия, совет болгаш хөй-ниити организацияларының ажылында четпестерни большевикчи принципиальдыы-биле илередип турар. Бо чылын солунга үнген болгаш истелгеже чорутунган 120 материалдарның изи-биле чогуур организациялар 90 материалдарның харыызын редакцияже чоруткан. Ол шүгүмчүлелдерни ёзугаар 67 кижиге чогуур хемчеглерни хүлээткен. Ол болза солунга үнген шүгүмчүлелдиг материалдарның дээштиг болуп турарының тодаргай херечизи болур. Ынчалза-даа солуннуң калбак автор активи-биле ажылда улуг четпестер барын демдеглевейн барып болбас. Номчукчуларның чагаалары болза, бистиң солуннарывыска совет кижилерниң хөй талалыг амыдыралын долузу-биле болгаш тодазы-биле илередип көргүзер арганы берип турар тодаргай, дириг фактылар болур. Ол чагаалардан ниитиниң болгаш күрүнениң эрге-ажыктары дээш ажылчы чоннарның улуг сонуургалдыг чоруунуң илерээшкини көстүп турар. Ындыг турбуже «Шын» солуннуң редакциязы чамдык таварылгаларда номчукчуларның чагааларын дүрген болгаш оперативтиг үндүрер чорукка харыысалга чок чорукту көргүзүп, оларны улуг озалдаашкын-биле үндүрүп турар фактылар бар. Номчукчуларның чагааларын оперативтиг, дүрген үндүрери — солуннуң ажылдакчыларының хүндүлүг херээ болур дээрзин редакцияның ажылдакчылары уттуп болбас.

Солуннуң шүгүмчүлелдиг материалдарының дээштиг болуру партия, совет болгаш хөй-ниити организацияларының удуртукчуларының талазындан шүгүмчүлелдиг материалдарны дарый истеп, ында илеретинген четпестерни узуткаар талазы-биле редакцияга дуза көргүзүп, илерээн четпестерни узуткаар дугайында чогуур хемчеглерни алырындан хамааржыр. Бо талазы-биле СЭКП Барыын-Хемчик райкому болгаш райкүүском, Улуг-Хем, Кызыл райкүүскомнары болгаш Кызыл горпозу солуннуң шүгүмчүлелдиг материалдарынга чогуур харыы бербейн турарлар.

Кедээ ажыл-агыйга мурнакчы дуржулганы болгаш эртемниң чедиишкиннерин пропагандалаар херекке редакция бодунуң ажылынга чамдык экижилгелерни сөөлгү чылдарда чедип алган.

Солуннуң арыннарынга бодунуң ажылының дуржулгазын солужар сорулга-биле Тес-Хем районда «Чаа орук» колхозтуң чылгычызы Б. Тамбаның, Таңды районда «Кызыл партизан» колхозтуң хойжузу Оюн Ноокайның, Бии-Хем районда «Кызыл тараачын» колхозтуң саанчызы Мааады Бичии-Уругнуң, Тес-Хем районнуң Калинин аттыг колхозунуң хойжузу С. Даржайның болгаш оон-даа өске хөй санныг мурнакчыларның чүүлдерин парлаан.

«Шын» солун бодунуң арыннарынга инектерни бызааларындан чарып саар арганың улуг ажыктыын үргүлчү чырыдып келген болгаш чырыдып турар. Эрткен чылын солунга бо айтырыг талазы-биле Улуг-Хем районда «Күш-ажылдың хостуу», Бии-Хем районда «Кызыл тараачын» колхозтарның инек фермаларының ажылының дуржулгазын парлааның сөөлүнде областың элээн хөй колхозтары ол дуржулгаларны боттарының практиктиг ажылынга ажыглааннар.

Нарын болгаш чиңге нарын дүктүг хой ажылын сайзырадырынче солун улуг кичээнгейни салып келген. Тывага нарын болгаш чиңге нарын дүктүг хой ажылын сайзырадыр талазы-биле дуржулга станциязының ажылының дуржулгазын көргүзүп турар чүүлдү ук станцияның эртем ажылдакчызы Н. Щербакова, база обласка ол хемчегни калбаа-биле боттандырарының эргежок чугулазының дугайын эш П. Ушаков бижээн.

Дүжүттүг бедидериниң агротехниктиг хемчеглери солуннуң кичээнгейиниң төвүнде туруп турар. Эрткен чылын бедик дүжүт алган, Улуг-Хем районда Киров аттыг, Барыын-Хемчик районда «Большевик», Таңды районда Калинин аттыг колхозтарның хову бригадаларының ажылының дуржулгазы солуннуң арыннарынга чырытынган.

Бызааларны от салбаан кажааларга ажаарының аргазын обласка боттандырарының эгелекчизи болган, Улуг-Хем районда «Күш-ажылдың хостуу» колхозтуң ажылының дуржулгазы солунга парлатынган. Ол чаа арганы солун моон соңгаар бүгү колхозтарга калбартырын пропагандалаар.

Үстүнде чугаалатынган чедимчелиг чижектер-биле чергелештир кедээ ажыл-агыйда социалистиг чарыштың айтырыглары, ылаңгыя колхозтарның экономиктиг көргүзүглеринге үндезилетинген мергежилдиг чүүлдер эвээш үнүп турарын демдеглээр херек. Мурнакчыларның дуржулгаларын парлаары-биле кызыгаарлатынгаш, оларны чер-черге нептередиринче угланган организакчы хемчеглерни албайн турары солуннуң улуг четпестериниң бирээзи болур.

Сөөлгү үеде «Шынның» арыннарынга үлетпүр болгаш транспортта мурнакчыларның чүүлдери элээн көвүдээн. Бо дугайын тыва тудуг трестизиниң экскаваторщиги Е. Красовскийниң, Кызылдың дааранылга комбинадының мастери Н. Золотухинаның, Тыва тудуг трестизинде баштайгы комплекстиг бригаданың, чүс-муңчу чолаачылар В. Панасюраның, Ковалевтуң, Кызылдың аъш-чем комбинадында комсомолчулар болгаш аныяктар бригадазының ажылының дуржулгаларын бижээни херечилеп турар.

Ооң-биле кады «Шын» солуннуң редакциязы күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидер, бот-үнени чиигедир, продукцияны ассортимент ёзугаар бүдүрүп үндүрери ышкаш, үлетпүрнүң үндезин айтырыгларынче кирбейн турарын миннир херек. Бүдүрүлгелерде социалистиг чарыштың чорудулгаларының, аңаа партийжи удуртулганың дугайы чырытынмайн турар. Ол айтырыгларны доктаамал чырыдары солуннуң кичээнгейиниң төвүнге турар ужурлуг.

Колхозчу араттарны сууржудары чедиишкинниг шиитпирлээринге солуннуң ролю улуг. Өглерден бажыңнарже шилчилге колхозчу араттарның амыдыралынга улуг эргилдени болдуруп турар. Ынчангаш чаа амыдыралдың айтырыгларын чырыдары «Шын» солуннуң редакциязы бодунуң чугула сорулгазы кылдыр санап турар.

СЭКП ТК-ның январь Пленумунуң шиитпирлерин боттандырарынче ажылчы чоннарның күжениишкиннерин мобилизастаар херекке областың партия организациязы улуг ажылды чорудуп турар. Ылаңгыя колхозтарның перспективтиг беш-алды чыл планнарын күүседиринче угланган улуг ажылдар эгелээн. Ынчалза-даа кедээ ажыл-агыйда ажыглатынмайн турар курлавырларны илередип тыварынга, мурнакчы дуржулганы калбаа-биле пропагандалаарынга, кедээниң ажыл-ишчилериниң социалистиг чарыжының чорудулгазын хүн-бүрү чырыдарынга, тараа бүдүрүлгезиниң улуг курлавыры—кукуруза тарылгазын калбартырын нептередиринге солун бодунуң организакчы ролюн ам-даа ээлеп шыдавайн турарын демдеглээр херек. Солунну долгандыр ажылчын болгаш кедээ корреспондентилерни ылаңгыя кедээ ажыл-агыйның тускай эртемниглерин калбаа-биле хаара тудуп тургаш, солун бодунуң мурнунда салдынган ол улуг сорулгаларны чедиишкинниг шиитпирлеп шыдаар.

СЭКП ТК-ның январь Пленуму чоокку 5—6 чылдарның дургузунда тарааның ниити чыылдазын чылда 10 миллиард пудтан эвээш эвеске чедирер, мал ажылының кол продуктуларын бүдүрерин ийи—ийи ажыг катап көвүдедир сорулганы салган. Ол сорулганы чедиишкинниг шиитпирлээри партия организацияларының чон ортузунга чорудуп турар политик-массалыг ажылының деңнелинден хамааржыр. Бүгү совет парлалганың ажылдакчылары-биле бир дөмей «Шын» солуннуң редакциязының ажылдакчылары ол сорулганы күүседиринче ажылчы чоннарны мобилизастап, чон ортузунга партийжи-политиктиг ажылда четпестерни чидиг шүгүмчүлелге таварыштырып, партияның салган сорулгаларын шиитпирлээринче массаларны мобилизастаар дээш демиселге областың партия организациязынга дузалажып турар.

Кедээ ажыл-агыйның болгаш үлетпүрнүң мурнунга Коммунистиг партияның салган өндүр улуг сорулгалары партияның бүгү идеологтуг ажылын бедик деңнелге тургузарын, коммунистерниң болгаш бистиң кадрларывыстың марксичи-ленинчи каңналыышкынының херээн экижидерин негеп турар. Солуннуң сорулгазы болза ол айтырыгларже доктаамал сагыш салыры болур.

Үлетпүрге болгаш кедээ ажыл-агыйга партийжи удуртулганы экижидери, ылаңгыя социалистиг чарышты удуртурун ёзу барымдаалап көөр чоруктуң фактыларын чидии-биле шүгүмчүлээри солуннуң арыннарынга чогуур черни ээлээр ужурлуг.

Совет парлалганың дайынчы үлегерин өөренмишаан, бүгү мурнакчы депшилгелиг чүүлдерни деткип, бистиң ажылывыстың бүгү участоктарында четпестерге удур эптеш чок принципиальдыг демиселге «Шын» солун партияның коллективтиг пропагандизи, агитатору болгаш организакчызы болур хүлээлгезинге төлептиг болуру дээш моон соңгаар-даа демисежир.

Уралда ыяш белеткелдериниң депшилгелиг чаа методтары

Уралдың аъргa-ыяш делгемнери карак четпес улуг делгем. Соңгу-чүкте—Коми АССР-ниң кызыгаарындан эгелээш ине бүрүлүг ыяштыг тайга, хадылыг, шивичойганныг аъргa ужу кыдыы чок шөйлүп чоруткан. Ынчаарга мурнуу-чүкте мырыңай-ла Башкирияның ховуларынга чедир ак уннуг хадыцныг, липаларлыг, клёнуг ине бүрүлүг ыяштыг аъргa чаттыла берген. Урал болза, канчаар-даа аажок хөй санныг янзы-бүрү ыяш аймаан: бирги сорттуң тудуг ыяжын болгаш музыка херекселдериниң чазаарынга хереглээр шивини, рудниктиң адагаштарын база лыжа кылыр чолдак токпарны, шуугай кылыр чиг-этти болгаш целлюза-саазын үлетпүрүнге хереглээр балансаны чуртка берип турар.

СЭКП-ниң XIX съездизиниң шиитпирлеринде Уралды ыяш белеткелдериниң калбак хемчээлдерге калбартыр ужурлуг чурттуң кол районнарының бирээзи кылдыр айыткан. Уралда ыяш-биле эң-не байлак чер болза, Молотов область болур, ол болза, ыяш курлавырларының талазы-биле Совет Эвилелинде бирги черлерниң бирээзин ээлеп турар.

Молотов областа ыяш белеткээр механизастатынган бир чүс хире бүдүрүлгелер санатынып турар. Оларда янзы-бүрү чүс-чүс тракторлар болгаш автомашиналар, сөөртүлге болгаш агрегат лебедкалары, көжүп чоруур электростанциялар, чүве көдүрер чүзүн-баазын краннар, электри күжү-биле ажылдаар бедик бүдүрүкчүлүг хирээлер бар. Машина тудукчулары партияның болгаш чазактың даалгазын ёзугаар эрткен чылын ыяш белеткээр ажылдарның хол-биле күүседир ажылдарын — будуктар кезерин—механизастап турар электри күжү-биле ажылдаар будук кезер «ДЭС-1» деп херексели белеткеп үндүрген. Дыка хөй ыяш ажыл-агый черлери бөттарының хуузунда кызаа шугумнуг демир оруктарлыг болуп турар. Чаңгыс сөс-биле чугаалаарга Барыын Уралдың ыяш үлетпүрү амгы үениң техниказы-биле хандыртынган.

Комплексилиг механизация ыяш кезер черлерге мурнакчы технологияны нептередиринге таарымчалыг байдалды тургускан. Ажылды циклдиг график ёзугаар организастаарының депшилгелиг методу маңаа, Уралга төрүттүнгенин билдингир. Амгы циклдиг график «Молотовлес» болгаш «Комипермлес» комбинаттарының ыяш ажыл-агый черлериниң участоктарының 150 ажыг мастерскаяларында нептеретинген.

Күш-ажылдың чаа организастаашкынының артык күштүү Городищенскиниң ыяш ажыл-агыйының чижээнден тодаргай көстүп турар. Ооң коллективи циклдиг графикти нептередириниң эгелекчизи болган. Ам ол ыяш ажыл-агый чери —бүрүнү-биле циклдиг ажылдап турар. Ол бүдүрүлге дең дески болгаш орулгалыг ажылдап, күрүне планнарын чүгле күүседип турар эвес, харын ажыр күүседип турар. Чаа технологияны нептеретпениниң соонда чыл хире болганда аъргa иштинде ажылдап турар кижи бүрүзүнге комплексилиг ажылдың бүдүрүкчүлүү 50 ажыг хуу улгаткан, механизмнерниң барык-ла үштүң бири хирези хосталган, бүгү машиналарның бүдүрүкчүлүү бедээн. Циклдиг график ёзугаар ажылче шилчээн чорук мурнукузунга бодаарга оон ийи катап хөй ыяш материалын белеткээр арганы берген. Бүгү-ле бүдүрүлге циклиниң аайы-биле күш-ажылдың чарыгдалдазы 17 хуу чиигээн.

Циклдиг графикти нептеретпениниң соонда өске-даа хөй-хөй ыяш ажыл-агый черлери барык-ла ол хире түңнелдерни база чедип алганнар.

Циклдиг график ёзугаар ажыл болза, бүдүрүлгениң культуразын бедидерин, күш-ажылды тода организастаарын негеп турар. Мону барымдаалааш, мурнакчы ыяш ажыл-агый черлериниң коллективтери ыяш белеткелдериниң технологиязын доктаамал болбаазырангайжыдып турарлар. Чижээ, «Молотовлес» комбинадының ыяш ажыл-агыйларында амгы үеде кызаа шугумнуг 35 демир оруктарда, автомобиль болгаш трактор оруктарында ыяшты уннары-биле бүдүн хевээр сөөртүп турар.

Ыяш сөөртүрүнүң бо депшилгелиг аргазының артык күштүг чоруу чүзүнде? Херектиң ужуру болза, сөөлгү үеге чедирле ыяштарның аңгылаашкынын чыый салган ыяштарның кырындагы каъттарынче чорудуп турганында болуп турар. Ыяш кезер черлерге түр үениң шөлчүгештерин болгаш штабель адааның черлерин тургузарынга хөй санныг ыяш чарыгдатынып турган. Сортиментилерни — янзы-бүрү хемчээлдиг чудуктарның болгаш янзы-бүрү уксаалыг ыяштың сортировкалаашкынын болгаш чүдүрүүшкүнүн хол-биле кылып турган.

Ам ыяшты бүдүн хевээр сөөртүп турар апарган үеде ыяш ажыл-агый бүрүзүнге ыяшты бир, ынды дээрге-ле ийи каът чедир чыып турар. Ында дээрге ажылчыннарны —ыяш кезикчилерин, демдектекчилерни болгаш эң дуржулгалыг мастерлерни мөөңнээн. Платформнарның, шанак прицептерниң болгаш автомашиналарның чүгүн дүжүрерин механизмнер чорудуп турар. Ооң соонда бүдүн борбак уннар электри күжү-биле ажылдаар хирээлерниң дузазы-биле токпарлар кылдыр одура хирээлетинип турар болгаш оларны транспортёр-конвейер-биле чогуур штабельге чедирип турар. Мынчан чавыс кылдыр чыый салып каан ыяштар болза, ыяш ажыл-агыйының механизастатынган таарымчалыг цехи болу берген.

Быжырымчалыг кылдыр деритинген складтары чок ыяш ажыл-агыйларынга ыяшты чавыс кылдыр чыый салыр ажылды организастаарының бөдүүн схемазын ажылдап кылган. Аңаа тускай хереглеп кылган техниканы бүдүрүлге бүрүзүнде бар тракторлар, лебедкалар, чудук дүжүрерлер-биле солуп болур. Чижээ кызаа шугумнуг орук аайы-биле тургускан вагонеткаларның болгаш «ТЛ-1» база «ТЛ-3» деп лебедкаларның дузазы-биле сортировканы организастап турар.

Ыяшты бүдүн хевээр сөөртүр чорук улуг ажыктыг болуп турар. Ынчан комплексилиг ажылдың бүдүрүкчүлүү 18—19 хуу бедип, ыяш сөөртүр транспорт элээн долузу-биле ажыглатынар ыяштарның чаңгыс черге аңгылаашкынын таарыштырып база шынар дээш контрольду күштелдирип тургаш, чамдык ыяш ажыл-агый черлери тудуг ыяжын бүдүрүп үндүрерин 11 — 14 хуу бедидерин чедип алганнар. Бирги сорттуң ыяжын сөөртүп чорударын көвүдедип тургаш дыка хөй бүдүрүлгелер ыяштың бот-үнезиниң кеску чиигелдезин чедип алганнар.

Щучье-Озерскиниң ыяш ажыл-агый чериниң чаартыкчыларының —ажылчыннарының болгаш инженерлериниң эгелекчи саналын ёзугаар элээн каш чыл бурунгаар ыяштарны будуктары-биле кады бүдүн хевээр сөөртүрүнүң бедик бүдүрүкчүлүг аргазын Уралга ажыглап эгелээн. Бо арганың артык күштүг чоруу биче эвес. Ыяштарны будуктары-биле кады бүдүн хевээр сөөртүр апарганда ыяш кезер черге будук аштаар ажылчыннарны тургузар хереэ чок апарган. Вальщиктер элээн бүдүрүкчүлүг ажылдаар арганы алганнар. Будуктар аштаарын чыый салган ыяштарның кырынга чорудар чорук будуктар кезикчилеринге доктаамал ажылдаар черни организастаар болгаш оларның күш-ажылының бүдүрүкчүлүүн элээн бедидер арганы берген.

Моон мурнунда ыяшты будук чокка сөөртүп турар үеде вальщиктер бригадаларындан чартыгып, ыяш кезер черге хөй санныг ужурган ыяшты артырбышаан, дыка бурунгаар ырап чоруп турган. Ол ыяштарның ол-ла хевээр сөөртүнмейн барып турганы ховар эвес. Ол чылдагаанның хараазы-биле ыяштың чидирии 15—20 хуу чедип турган. Күш-ажылдың чаа организастаашкынының үезинде ол чидириглер бүрүнү-биле узуткатынган.

Ыяштарны будуктары-биле кады бүдүнге сөөртүр чорук ыяш болбаазырадылгазын хөй доораашкынныг болгаш демкаттышкан ажыл-биле чорудар арганы база берген.

Үнелиг чүве болза, Щучье-Озерскиниң ыяш ажыл-агый чериниң чаартыкчылары электри одун чырыдып алгаш дүнеки ажылды калбак хемчээлдерге организастааны болур. Ыяш кезер черлерни чырыдып турар прожекторлардан аңгыда олар ажылчын бүрүзүн электри лампалары-биле база хандырган. Ыяш сөөртүрүнүң чаа хевирин нептередириниң эгелекчизи Щучье-Озерскиниң ыяш ажыл-агый чери планны чедиишкинниг күүседип, дең-дески ажылдап, хонук бүрүзүнде 1200 кубометр ыяшты чуртка берип турар. Щучье-Озерскиниң ыяш ажыл-агый чериниң коллективиниң мөөңнеп алган дуржулгазы ыяш белеткелдериниң технологиязын улам ыңай сайзырангайжыдарының оруктарын айыткан. Эрткен чылдың күзүнүнде электри күжү-биле будук кезер чаа хирээ үр үеде ажыглатынмаан болгаш складтарга чыткылаан, чудуктар-биле оваалатынган черге будуктарны шууг-ла ыяш кезер черлерге аштап турган, эрги технология үезинде ол механизмнерни ажыглаары берге турган. Ынчаарга ыяштарны будуктары-биле кады бүдүнге сөөртүрү аңаа дыка дузалаан.

Городищенскиниң ыяш ажыл-агый чериниң чаартыкчылары директору А. И. Яковенконуң башталгазы-биле ол арганы улам-на болбаазыратканнар. Ыяштарны будуктары-биле кады бүдүн хевээр сөөртүр арганы ажыглааш, олар будуктар кезерин чыгган чудуктарның үстүкү эвес, харын адакы кезээнге кылыр апарганнар. Элекрти күжү-биле ажылдаар будук кестирер хирээниң дузазы-биле будуктар кестирерин станционарлыг кезилдеге чоок кылдыр организастаан. Чаа механизмнер соксаал чокка ажылдап турар апарган. Городищенскиниң болгаш өске-даа мурнакчы ыяш ажыл-агый черлеринде бир ындыг хирээниң бүдүрүкчүлүү ам ээлчег иштинде 80—90 кубометр чедип турар.

Күш-ажылдың чаа организастаашкыны кайгамчыктыг түңнелди берген. Городищенскиниң ыяш ажыл-агый черинде 80 будук кезикчилери хосталган, ээлчег иштинде бир ажылчынның комплексилиг ажылының бүдүрүкчүлүү 4,5 — 5 кубометр турганындан 7 кубометр чедир бедээн.

Мурнакчы технологияны ажыглаан чорук ажылды илези-биле экижидер арганы дыка хөй-хөй ыяш ажыл-агый черлеринге берген. Чижээ, Кордонскиниң ыяш ажыл-агый чери эрткен чылын чартык миллион рубльдиң орулгазын бир-ле дугаарында алган. Шушпанск, Фокминс, Молотовск болгаш өске-даа ыяш ажыл-агыйлары 1954 чылдың онаалдазын хуусаа бетинде күүсеткен болгаш он-он муң кубометр немелде ыяшты бергеннер.

Ыяштың тоглаңчы кескиндилерин кызырар дээш демиселди калбартып турар. Ыяш кезер черлерге канчаар-даа аажок хөй санныг будуктарны, ыяш баштарын болгаш өске-даа кескиндилерни өртедип турар. Эвээш эвес ыяштар одалгага хереглетинип турар ийикпе, азы аъргa иштинде ирип каап турар. Чудуктарны чавыс кылдыр чыый салырынга таарыштыр кезерде ол чидириглер база дыка эвээжээр.

Ыяштарны ылгап аңгылаарын ыяш белеткээр черлерге эвес, харын Ыяш үлетпүр министерствозунуң чурттуң мурнуу-чүк районнарында турар ыяш дүжүрер базаларынга чорудар деп саналды мурнакчы ыяш белеткекчилери идип үндүрген. Аңаа бедик механизастатынган стационарлыг бүдүрүлгелерниң байдалдарынга тудуг ыяжының белеткелин 10—12 хуу чедир көвүдетпишаан, ыяштарның ажыктыг ылгаашкынын организастап болур. Өскээр чугаалаарга, муң-муң кубометр үнелиг немелде тудуг материалдарын алыр арга бар. Оон аңгыда ыяш баштары, борбак ыяш кескиндилери, тонкомер болза, савалар, бажың херекселиниң чүүлдерин белеткээринге, кедээ тудугнуң хереглелинге болгаш өске-даа сорулгаларга ажыглатынган туруп болур.

Городищенскиниң ыяш ажыл-агыйының мурнакчы коллективи ыяшты бүдүн хевээрзин салдадыр деп шиитпирлээн. Ындыг арга-биле баштайгы чартык миллион кубометр ыяшты Кама хем-биле салдадырын Городищенскиниң ыяш ажыл-агыйынга, ол ышкаш Алдыы-Лужовск болгаш Пятигорскиниң ыяш ажыл-агый черлеринге ССРЭ-ниң Ыяш үлетпүрүнүң министерствозу чөпшээрээн. Бо чаа чүүл-биле эки таныжар дээш Цимлянскиниң ыяш дүжүрер базазының ажылчыннарының болгаш мастерлериниң бөлүү чоокта чаа Уралда келген. Олар Кордонск болгаш Вогульскиниң ыяш ажыл-агыйларынга ыяшты сорттап ылгаарының техниказын шиңгээдип ап турарлар.

Ыяшты бүдүн хевээрзин салдадырынче шилчивишаан, Городищенскиниң ыяш ажыл-агыйының ажылдакчылары технологияга чаа чүүлдү сүмелээннер.

Ыяштарны бүдүн хевээрзин салдадыры болгаш оларны ыяш дүжүрер базаларга ылгап аңгылаарын улам калбаа-биле ажыглаары чурттуң ыяш байлактарын эки ажыглаарынга идиг болуп турар.

Молотов областың чамдык ыяш ажыл-агыйлары сөөлгү үениң иштинде чудуктарны чыыр черлерже сөөртүр талазы-биле хожудап турар апарган. Ол чорукту канчаар узуткаарын Бизярскиниң ыяш ажыл-агый чериниң дуржулгазы өөредип турар. Ында ыяш сөөртүр «КТ-12» деп тракторлар-биле кады ыяш сөөртүлгезинге «С-80» деп күчүлүг тракторларны база ажыглап турар. Ол болза эки түңнелдерни берген. Бир эвес Бизярскиниң ыяш ажыл-агыйында чудук сөөртүр улуг эвес «КТ-12» деп тракторнуң ээлчег иштинде ортумак бүдүрүкчүлүү чүгле 25 — 30 кубометр болуп турда, «С-80» деп тракторнуу ортумаа-биле 60 — 65 кубометр, ынчаарга ажыл херекти эки организастаанда 90 кубометр-даа чедип турар. «С-80» деп күчүлүг тракторну ыяш сөөртүрүнге таарыштырып алыры ыяш ажыл-агый черлеринге берге эвес.

Мурнакчы технологияны нептеретпишаан, Уралдың ыяш белеткелчилери ыяш үлетпүрүнүң хожудаашкынын узуткаар талазы-биле партияның болгаш чазактың төлевилээни программаны боттандырарынга ажыл-херек кырында киржип турарлар. «Молотовлес» болгаш «Комипермлес» комбинаттарының бүдүрүлгелериниң ыяш сөөртүлгези дайын мурнундагы 1940 чыл-биле дөмейлээрге эрткен чылын барык-ла дөрт катап, ынчаарга бешки беш чылдың эгезинден бээр бүдүн чартыктан ажыг катап өскен. Мурнакчы ыяш ажыл-агый черлериниң дуржулгазы болза, Уралга ыяш белеткелдерин улам ыңай сайзырадырынга ажыглатынмаан улуг курлавырларның барын херечилеп турар.

Н. ВЕРЗИЛОВ,
Молотов область.

Клуб ажылын эде тургузар

Эрзин районнуң «Коммунизмче орук» колхозтуң клубу чоннуң культурлуг дыштанылгазының одаа болуп шыдавайн турар. Клубта кандыг-даа хөгжүм херексели болгаш даалы, шыдыраа дээш өске-даа ойнаар чүүлдер херексели чок. Клубка оюн херекселдери садып алыр дугайында колхоз баштаар чери хөй катап чугаалажып турза-даа, ол мынчага чедир күүсетинмээн.

Ол ышкаш клубта бот-тывынгыр уран чүүл бөлгүмү организастатынмаан болгаш ында культура-массалыг болгаш политик-кижизидилгелиг ажылдар чорбайн турар. Кино көргүзүү кончуг хаая болуп турар.

Ынчангаш клуб ажылын чаазы-биле эде тургузар дугайында боттуг ажылды чорудары колхоз баштаар чериниң болгаш колхозта партия эге организациязындан негетинип турар.

С. БАНЧЫК.

Варшава чөвүлел хуралының түңнелдериниң дугайында даштыкы парлалганың бижип турары

Тайбыңның күштери дайынның күштерин ажып турар

ПЕКИН. Төп солуннар бирги арыннарынга Варшава чөвүлел хуралының түңнел дыңнадыының бижимелин, база Варшавада массалыг митинг дугайында медээни парлап турар.

Варшава чөвүлел хуралы тайбыңны быжыглаары дээш демиселге болгаш улустар аразының дүшкүүрлүг байдалын чымчадырынга улуг рольдуг болур деп «Гуанминжибао» солун мурнуку чүүлүнге бижип турар.

Тайбыңның, демократияның болгаш социализм лагериниң чурттары ам күчүлүг күш болуп турар деп «Гуанминжибао» солун оон ыңай бижип турар. Бүгү делегейде тайбыңның каттышкан күштери дайынның күштерин хөй катап ажып турар. Ынчангаш бир эвес империалистер делегейниң чаа дайынын эгелээр болза, олар өлүмнүг согууушкунга таваржыр апаар.

Кыдат улус Варшава чөвүлел хуралының шиитпирлерин бүрүнү-биле чүүлдүгзүнүп турар болгаш Европага база бүгү делегейге тайбыңны хандырарынче угланган тайбыңга ынакшылдыг европа күрүнелериниң күженишкиннерин бүгү хемчег-биле деткиир апаар деп «Гуанминжибао» солун түңнеп турар.

(СЭТА).

„Коллективтиг айыыл чок чоруктуң системазынче чүткүүр болгаш чүткүүр апаар бис“

ВАРШАВА. Европага тайбыңны болгаш айыыл чок чорукту хандырарының талазы-биле европа күрүнелериниң Варшава чөвүлел хуралының шиитпирлерин Улус-Демократтыг Польшаның хөй-ниитизи нази-биле байырлап турар.

«Трибуна люди» солун «Күш, найырал, тайбың» деп аттыг мурнуку чүүлүнге 1955 чылдың май 14-түң хүнү делегей төөгүзүнге кирер деп демдеглеп турар. Европа күрүнелериниң сес премьерлери, ооң иштинде Совет Эвилелиниң премьери найырал, кады ажылдажылга болгаш кайы-кайызынга дузалажыр дугайында керээниң адаанга бөгүн боттарының аттарын салган. Керээниң эң ханы утказы болза, ооң бүгү киржикчилерин эвилелчи бүрүзүнүн, эвилелчи бүрүзүн—ооң бүгү киржикчилериниң камгалап турарында болур.

Улуг ужур-дузалыг фактор болза, Азияда улуг күрүне—Кыдат Улус Республика Варшава чөвүлел хуралының шиитпирин деткип турары болур деп солун айтып турар. Ону чөвүлел хуралга кыдат хайгааракчы Кыдат Улус Республиканың күрүне Чөвүлелиниң премьериниң оралакчызы болгаш Камгалал министри Пын Дэ-хуай бүгү күш-биле бадыткаан.

Тайбың лагериниң күрүнелери кымгадаа кыжаныр дивейн турар. Варшава чөвүлел хуралы ол дугайында чыылбаан. Барыын Германияны ремилизастаар айтырыг-биле холбаштыр тургустунган байдал Варшава Керээзин чарарынче оларны албадаан. Ынчаарга бистер, оларның социал системазы хамаан чокка Европаның бүгү күрүнелериниң киржилгезинге үндезилээш, Европага коллективтиг айыыл чок чоруктун системазынче чүткүп турар болгаш чүткүүр апаар бис деп «Трибуна люди» уламчылап турар. Бистиң керээвис европаның бүгү күрүнелериниң киржилгезинге ажык, коллективтиг айыыл чок чоруктуң нийти европа системазын тургузар апаар болза, керээ бодунуң күжүн ышкынар апаар деп чүведен ол күзел-чүткүл бодунуң илерээшкинин тып турар. Тайбыңны хандырарының эң дээре аргазы болуп турар коллективтиг айыыл чок чорук бистиң өскерилбес сорулгавыс болуп артар.

«Трибуна людунуң» оон ыңай бижип турары: тайбыңның лагери Германияның тайбың катап каттыжыышкынынче өскерилге чогу-биле чүткүп турарын Варшава чөвүлел хуралының киржикчилери демдеглээн.

Бистиң керээвис, герман милитаризмге удур моондакты күштелдирбишаан, тайбынче болгаш чурттуң чаңгыс-эвинче ооң чүткүлүнге немец улуска шаптык болбайн турар.

Бистиң кызыгаарларывыс үретинмес, халаптыг аштырышкын моон соңгаар кажан-даа катаптавас деп чүвеге бистиң бүзүреп турарывыс бистиң улузувустуң төөгүзүнде черле ындыг үе туруп көрбээн. 900 миллион кижилерни—900 миллион өңнүктерни болгаш эвилелчилерни хаара тудуп турар күчүлүг лагерьниң кезии болуп турар бис.

(СЭТА).

Аргентин парлалганың бижип турары

БУЭНОС-АЙРЕС. Европага тайбыңны болгаш айыыл чок чорукту хандырарының талазы-биле европа күрүнелериниң Варшава чөвүлел хуралының ажылының доозулган дугайын, чөвүлел хуралдың киржикчилери-күрүнелерниң найырал, кады ажылдажылга болгаш кайы-кайызынга дузалажыр дугайында керээзинге чөвүлел хуралдың киржикчилериниң ат салганының дугайында, чепсектиг күштерниң каттышкан командылалын тургускан дугайында дыңнадыгны аргентин солуннар шуптузу улуг аттар-биле кеску черлерге чарлаан. ССРЭ болгаш Чөөн Европа чурттарының ат салганы найырал, кады ажылдажылга болгаш кайы-кайызынга дузалажыр дугайында керээ болза, париж болгаш лондон дугуржулгаларын ёзугаар атлантика керээзи-биле каттыжып турар шериг бөлүглежиишкиниң барыын чүк чурттарының тургусканынга харыы болуп турар.

(СЭТА).

Австри керээге ат салганынга „Жэньминьжибао“ солун байырлап турар

ПЕКИН. Хамаарышпас болгаш демократтыг Австрияны катап тургускан дугайында күрүне керээзинге ат салганынга хамаарыштыр «Жэньминьжибао» солун мурнуку чүүл парлап үндүрген. Керээ чарганы улустар аразының амыдыралында кайгамчыктыг болуушкун болур деп солун демдеглеп турар. Австрия-биле керээ болза, Австрияның хосталгазын болгаш хамаарышпас чоруун катап тургуспушаан, улустар аразының өйү келген өске-даа айтырыгларын таарыштырарынче чаа оруктарны ажыдып турар болгаш Европага база бүгү делегейге тайбыңның херээн быжыглаарынга улуг ужур-дузалыг болуп турар деп солун бижээн. Австрия-биле керээге ат салганы улустар аразының кады ажылдажылгазының политиказының, тайбыңны камгалаарының политиказының чедиишкини болуп демдеглетинип турар.

Кыдат улус австри айтырыгны таарыштырганын ханы күзел-биле уткуп ап, тайбыңның күштериниң бо чугула тиилелгезинге сорук кирген деп солун демдеглеп турар. Тайбыңның чөптүг херээ дээш тайбыңга ынакшылдыг күрүнелерниң болгаш улустарның шиитпирлиг демисели тиилелгелиг доостурунга кыдат улус идегеп турар.

(СЭТА).

Шанхайда совет делгелгени 3,8 миллион кижи көрген

ПЕКИН. Май 15-те Шанхайга ССРЭ-ниң экономиктиг болгаш культурлуг чедиишкиннериниң делгелгези хагдынган. Делгелгеге хоорайның чонунга улуг чедиишкинниг болуп турар. Хүн-бүрүде аңаа Шанхайның он-он муң ажылчы чоннары кээп турган. Цзянсу, Чжэцзян, Фуцзянь, Аньхуай, Хубэй можуларының хоорайларының болгаш суурларының ажылчыннары болгаш тараачыннары делгелгени көөрү-биле Шанхайда база кээп турган. Совет делгелгениң ийи айының иштинде 3,8 миллион ажыг кижи чораан барган.

Совет делгелгениң хагдынганын таварыштыр Шанхайның улустуң комитеди хүлээп алыышкын кылган. Хоорайның даргазының оралакчызы Сюй Цзян-го хүлээп алыышкынга чүве чугаалааш, делгелге совет болгаш кыдат улустуң ханы найыралын демдеглеп турар болгаш Шанхайның ажылчы чоннарының чүректеринге кезээде артар деп медеглээн.

(СЭТА).

Профэвилелдериниң Бүгү-делегей Федерациязының күүсекчи бюрозунуң сессиязы

Профэвилелдериниң Бүгү-делегей Федерациязының күүседикчи бюрозунуң сессиязы Москвада доозулган. Түңнел хуралга бадылаан айтырыглар болза: Луи Сайянның «Тайбың дээш, атомнуг дайынның планнарын үзери дээш база ажылчы чоннарның негелделери дээш улустарның кады демиселинге профэвилелдериниң ролю» деп илеткелиниң талазы-биле бо чылдың апрельде болган Европа чурттарының ажылчы чоннарының болгаш профэвилелдериниң төлээлекчилериниң конференциязының организастыг комитединге күүседикчи бюронуң чагаазы болгаш «Ажылчы чон херээженнерниң делегей конференциязын организастаарының болгаш оларның профэвилел эргелерин база чугула негелделерин камгалаар» деп Лундж Грассиниң илеткелиниң талазы-биле резолюция.

Ажылчы херээженнерниң делегей конференциязын 1956 чылдың июньде чыылдырар дугайында резолюцияны ПБФ-ның күүсекчи бюрозунуң сессиязынга база хүлээп алган болгаш моон адаанда хүн айтырыын саналдаан.

1. «Бир дөмей ажылга, бир дөмей төлевир» деп принципти боттандырар сорулга-биле ажыл төлевирин бедидери дээш, ылгай көөр чоруктарның бүгү хевирлеринге удур, ажылчы херээженнерниң амыдырал чуртталга байдалын экижидери дээш, оларның эргелерин чаалап алыры болгаш тайбың дээш ажылчы херээженнерниң демисели.

2. Профэвилелдерже ажылчы херээженнерни улам калбаа-биле киирери дээш, профэвилелдерниң ажыл-чорудулгазынга болгаш удуртулгазынга оларның идепкейлиг киржилгези.

Моон-биле ПБФ-ның күүседикчи бюрозунуң сессиязы бодунуң ажылын доозкан.

(СЭТА).

* * *

КУР-нуң агаар кызыгаарларын америк самолёттуң үрээниниң дугайында „Жэньминьжибао“ солуннуң бижип турары

ПЕКИН. Май 10-да америк самолёттарның КУР-нуң агаар девискээринче халдап киргени кыдат улуска удур АКШ-тың чаа өнчүк-чөңгээлиг чоруу болур деп «Жэньминьжибао» солун бижип турар. Америк Шериг-Агаар Күштериниң Японияда кол штабы медеглел парлап үндүрген. Кореяның соңгу талазынга 38 параллелиге ажык далайга КУР-нуң шериг самолёттарының талазындан америк шериг самолёттарынга халдап турган деп шынзыдарын ол медеглелде оралдажып турар. Америк шериг эрге-чагыргаларының бо медеглели КУР-нуң агаар делгемнеринче америк шериг самолёттарның халдап киргенин агартыр сорулганы салып турары мырыңай билдингир деп «Жэньминьжибао» солун бижип турар. АКШ-тың чазаа чанкайшичи өскерликчи бөлүктү деткивишаан, сөөлгү чылдарда КУР-га удур өнчүк-чөңгээлиг чоруктарны боттандырары-биле бодунуң шериг самолёттарын үргүлчү чорудуп турар деп оон ыңай «Жэньминьжибао» бижип турар. Женева чөвүлел хуралы доозулган үеден бээр америк самолёттар КУР-нуң агаар кызыгаарын 316 катап үрээн. КУР-нуң девискээринге болгаш агаар делгемнеринге дээп болбас болгаш бо өнчүк-чөңгээлиг бүгү чоруктарның дугайында харыысалганы АКШ-тың чазаа бүрүнү-биле хүлээр апаар деп кыдат улус сагындырып турар.

(СЭТА).

* * *

Бразилияда ажыл соксадыышкыны

НЬЮ-ЙОРК. Юнайтед Пресс агентилелиниң корреспондентизиниң дамчыдып турары болза, Бел-Оризонта (Бразилия) англи «Бельог голд майнинг компани» деп англи компанияның алдын уургайларының 3.600 ажылчыннары ажыл соксадыышкынын эгелээн.

(СЭТА).

Редактор Д. О. БЕГЗИ.

Карактарыңарны камгалаңар!

Станоктарга болгаш бизээр дочуулаларга ажылдап турар үеде, демирни кестирип азы чондуруп турар үеде, а ол ышкаш септелгениң янзы-бүрү ажылдарының үезинде демир кестинчилери азы чоңгулары үргүлчү-ле чаштап тургулаар. Ол чаштанчылар күштүү-биле болгаш дүргени-биле чаштап тургаш карактарже кирип болур, карактың иштинче ханылап-даа болур. Ындыг чоруктар карактың чүгле үр аарыын болдурар эвес, харын чамдык таварылгаларда каракты баксырадыр ийикпе, азы шуут согуратып болур.

Ындыгның төлээзинде, каракты камгалаар дээш айыыл чок чоруктуң техниказының дүрүмнерин шыңгыы сагыыр херек. Дочуулаларга, демир кестирип азы чонуп, дарганнап ажылдап тургаш, а ол ышкаш септелге ажылдарынга ажылдап тургаш карак шилдерин азы тускай шил экраннарны ажыглаар херек. Экраннарның болгаш карак шилдериниң арыг-шеверин сагыыр ужурлуг. Ажыглатынмас апарган карак шилдерин дораан чаа шилдер-биле солуур.

Каракче чүве кирген азы баксыраан таварылгада чүнү кылыры?

Хамыктың мурнунда баксыраан каракты марля-биле (аптекажыгаштарның) шарыыр болгаш чоокта турар эмчиже азы фельдшерже баар. Боду азы эш-өөрүнүң дузаламчызы-биле каракта кирген чүвени уштуп, чушкуп болбас. Ол чорук чүгле бодунга хораны: каракты хирлендирер болгаш каданнаашкынга чедирип болур.

Карактарның кандыг-даа балыглары айыылдыг деп чүвени билип алыңар! Хир-довураккa азы демир кылып ажылдаар ажылдар-биле холбашкан үелерде камгалал карак шилдерин ыяавыла ажыглаңар.

Карактарыңар баксырай бээр азы кандыг-бир чүве кире берген таварылгада медицинаның дузаламчызын ыяавыла ажыглаңар.

Тыва областың санитар-чырыдыышкын бажыңы.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажың № 3 ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 3—62, редакторнуң оралакчызының, иштики информация килдистериниң —3—88, харысаалгалыг секретарьның 4—98, партийжи амыдырал, пропаганда, үлетпүр болгаш транспорт, кедээ ажыл-агый килдистериниң—3—68, культура болгаш амыдырал, чагаа килдистериниң база бухгалтерияның —3—65.

ТС—01999

Культура эргелелиниң типографиязы.